

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL AĞ ANALİZİ İLE SUÇ VE
SUÇLULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Hasan SÖYLER

Hazırlayan
BÜŞRA ATAÇ

MALATYA-2019

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL AĞ ANALİZİ İLE SUÇ VE SUÇLULARIN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
BÜŞRA ATAÇ

Tez Danışmanı:
Dr. Öğretim Üyesi Hasan SÖYLER

MALATYA-2019

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL AĞ ANALİZİ İLE SUÇ VE
SUÇLULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Hasan SÖYLER

HAZIRLAYAN
Büşra ATAÇ

Jürimiz 20.08.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans tezini (oybirliği /oyçokluğu) ile başarılı bulunarak Ekonometri Anabilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

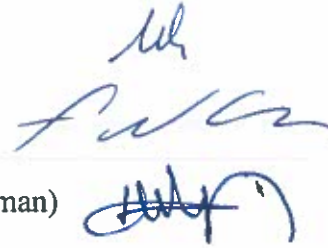
Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı

İmzası

1. Prof. Dr. Mehmet Güngör

2. Dr. Öğr. Üyesi Fahrettin ÖZBEY

3. Dr. Öğr. Üyesi Hasan SÖYLER (Danışman)

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet KUBAT
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONURSÖZÜ

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uygun hareket ettiğimi, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

BÜŞRA ATAÇ

ÖNSÖZ

Bu çalışmayı gerçekleştirme sürecinde bilgi ve birikimleriyle bana yol gösteren değerli tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Hasan SÖYLER'e,

Bölüm içerisinde desteğini bizden esirgemeyen bölüm başkanımız Prof.Dr. Mehmet GÜNGÖR'e ,

Karşılaştığım tüm zorlukları şefkat ve destekleriyle aştığım başta güzel annem olmak üzere tüm aileme,

teşekkür ederim.

ÖZET

Günümüzde sosyal ilişki yapıları büyüdükçe sorunun genelinden temeline kısa yoldan ulaşmak ve bu sosyal ilişki yapılarını kesin değerlendirmelere dayanarak incelemek birçok alan için ihtiyaç haline gelmiştir. Sosyal ağ analizi (SAA) bahsedilen ihtiyaçların çözümlenmesinde oluşturduğu ağ haritaları sayesinde kullanılan etkili bir yöntemdir.

Bu tez çalışmasında belirli bir suç kapsamında suça karışmış kişiler arasındaki ilişki sosyal ağ analizi yöntemi kullanılarak kişilerin suç içerisindeki konumlarının analizi yapılmıştır. Sosyal ağ analizi suç ve suçluların incelenmesinde, sunduğu ölçümler ve oluşturduğu ağ haritaları sayesinde suçun merkezindeki kişinin bulunmasına yardımcı olmaktadır. Yapılan bu tez çalışmasında sosyal ağ analizi kullanılarak, suç olayı içindeki bütün kişilerin tanışıklık durumlarına göre veri matrisi oluşturulmuştur. Oluşturulan bu veri matrisi sosyal ağ analizi yönteminde kullanılan UCINET 6 programına aktarılmış ve merkezilik ölçümleri yapılarak ağ haritaları oluşturulmuştur. Çıkan sonuçların değerlendirilmesiyle birlikte suç olayı içindeki kişilerin konumları belirlenerek merkezde bulunan suçluların, suça iştirak etmiş ve suça dahil olmayan kişilerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Ağ Analizi, Suç ve Suçluluk

ABSTRACT

Today, as the social relationship structures grow, it is necessary for many areas to reach the basis of the problem from the general basis and to examine the social relationship structures based on definite evaluations. Social network analysis (SNA) is an effective method used in the solution of these needs through network maps.

In this thesis, the relationship between people involved in crime within the scope of a specific crime is analyzed and the analysis of the position of individuals in crime is done with social network analysis method. Social network analysis helps us find the person at the center of the crime through the measurements and network maps that provides to us in the investigation of crime. In this work, a data matrix was created according to the acquaintance status of all people involved in crime by using social network analysis. The data matrix was transferred to UCINET 6 program used in social network analysis method and network maps were created after centrality measurements were made. As a result of the analysis of the data obtained, it is aimed to identify the criminals at the center and the people who have participated in the crime and who are not involved in the crime by determining the positions of the persons involved in the crime together.

Key Words: Social Network Analysis, Crime and Criminal

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY SAYFASI	iii
ONURSÖZÜ	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM SUÇ ve SUÇLULUK

1.1. Kavramsal Açıdan Suç ve Suçluluk.....	3
1.1.1. Değer	5
1.1.2. Norm	5
1.1.3. Toplumsal Düzen	6
1.1.4. Toplumsal Kontrol	7
1.1.5. Sapma	7
1.2. Suç ve Suçluluk İlişkisi	8
1.2.1.Ekonomik Güç ve Suç İlişkisi.....	9
1.2.2. Cinsiyet Durumu ve Suç İlişkisi	9
1.2.3. Öğrenim Durumu ve Suç İlişkisi.....	10
1.2.4.Yaş ve Suç İlişkisi	10
1.3. Suçun Unsurları	11
1.4. Suçun Teorileri.....	11
1.4.1. Bireysel Teoriler	12
1.4.1.1. Klasik Ekol	12
1.4.1.2. Neo-Klasikler.....	13
1.4.1.3. Pozitivist Ekol.....	13
1.4.1.4. Coğrafi Ekol	14

1.4.2. Biyolojik Teoriler.....	15
1.4.2.1. Beden Yapısındaki Farklılıklara Göre Teoriler	15
1.4.2.2. Genetik (Çağdaş Biyolojik) Yaklaşımlar	16
1.4.3. Psikolojik Teoriler	17
1.4.3.1. Psikanalitik Yaklaşım.....	17
1.4.3.2. Psikopati	17
1.4.3.3. Nevroz	18
1.4.3.4. Zeka ve Suç.....	18
1.4.3.5. Alkol ve Uyuşturucu Madde Tüketimi	18
1.4.4. Sosyolojik Teoriler.....	19
1.4.4.1. Sosyal Yapı Teorileri	19
1.4.4.2. Sosyal Süreç Teorileri.....	21
1.4.4.3. Sosyal Çatışma Teorileri	22
1.4.4.4. Feminist Teoriler.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL AĞ ANALİZİ

2.1. Sosyal Ağ Analizi.....	23
2.1.1. Sosyal Ağ Analizi ile İlgili Çalışmaların Özellikleri.....	23
2.1.2. Ağ Kavramı ve Ağ Teorisi	24
2.1.3. Ağ Ölçüleri	25
2.1.3.1.Yoğunluk.....	25
2.1.3.2. En Kısa Patika ve Çap (Geodesic, Diameter).....	25
2.1.3.3. Merkezilik(Centrality).....	26
2.2. Ağ Türleri	27
2.2.1. Tek Modlu ve İki Modlu Ağlar	27
2.2.2. Rassal Ağlar	28
2.2.3. Küçük Dünya Ağları	29
2.2.4. Ölçekten Bağımsız Ağlar	29
2.3. Sosyal Ağ Analizinde Kullanılan Programlar	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE BULGULAR

3.1. Araştırmanın Modeli	31
3.1.1. Veri Toplama Süreci	31
3.1.2. Verilerin Analizi	34
3.2. Bulgular.....	34
3.2.2. Yoğunluk Ölçümüne İlişkin Bulgular	34
3.2.3. Ağın Derece Merkezilik Ölçüm Bulguları.....	36
3.2.4. Ağın Arasındalık Merkezliliği Ölçüm Bulguları	39
3.2.3. Ağın Yakınlalık Merkezliliği Ölçüm Bulguları	42
3.2.4. Aktörlerin Ağdaki Rollerinin Değerlendirilmesi.....	45
SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER	46
KAYNAKÇA.....	48

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Araştırma Verilerinin Matrisi	33
Tablo 3.2. Şüphelilerin İlişki Yoğunluğuna göre İlişki Yoğunluğu.....	34
Tablo 3.3. Ağın Derece Merkezilik Ölçüm Bulguları.....	36
Tablo 3.4. Ağın Arasındalık Merkeziliği Ölçüm Bulguları	39
Tablo 3.5. Ağın Yakınlık Merkeziliği Ölçüm Bulguları	42
Tablo 3.6. Yüksek Değere Sahip Merkezilik Ölçüm Değerleri	45

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. 2752 düğümlü bir ağ.....	24
Şekil 2.2. Tam ve iki modlu bir çizge.....	28
Şekil 3.1. Ağ Yapısının Genel Görünümlü Ağ Haritası	35
Şekil 3.2. Derece Merkezliği Sonuçlarına İlişkin Ağ Haritası	38
Şekil 3.3. Arasındalık Merkeziliğine İlişkin Ağ Haritası	41
Şekil 3.4. Ağın Yakınlık Merkeziliğine İlişkin Ağ Haritası	44

GİRİŞ

Günümüzde gelişen teknolojinin getirdiği yenilikler ile birlikte sorunların çözümünde çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Sosyal ağ analizi birçok alanda sıklıkla kullanılan yöntemlerden birisidir. Sosyal ağ analizi yöntemi ile ortak ilgi alanları, bilgi aktarımı, arkadaşlık, akrabalık gibi ilişkilerin ölçümünü yapmak ve bu ilişkileri görselleştirerek sorunu çözecek bilgiler edinmek mümkündür.

Toplumların gelişmesi sonucu suçların değişkenlik ve artış gösterdiği görülmektedir. Bu suçların kısa vadeli ve kesin sonuçlu yöntemlerle çözülmesi toplum içerisindeki düzenin korunması açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızlı çözümler aramakta ve uygulanmaktadır.

Sosyal ağ analizi, günümüz dünyasında her şeyin diğer her şeyi etkilediği bir dönemde insan ilişkilerinin anlaşılmasına ve görsel anlamda değerlendirme yapılmasına imkan sağlamaktadır. Sosyal ağ analizi içinde yer alan UCINET yazılımının, devrik Irak lideri Saddam Hüseyin'in yakalanma aşamasında istihbarat birimlerince kullanıldığı belirtilmektedir (Reed ve Segal, 2006). Bu yakalanma ile birlikte sosyal ağ analizi, siber suçların kullanımında popülerlik kazanmıştır.

Sosyal ağ analizi (SAA), 1960 ve 1970'li yıllarda çoğunlukla sosyal psikoloji çerçevesinde araştırmacılar ve sosyologlar tarafından geliştirilmiştir. İstatistik, matematik ve bilgisayar ile daha da geliştirilerek ekonomi ve pazarlama gibi başka disiplinler için de cazip bir yöntem olarak analiz tekniklerinin hızlanmasına sebep olmuştur (Scott, 2000).

Çelik (2019) dünyadaki çatışmaları sosyal ağ analizi ile inceleyerek, dünya üzerindeki çatışmalarda en büyük aktörlerin sırasıyla ABD ve Rusya olduğunu gözlemlemiştir. Yaptığı analiz sonucunda, çok sayıda bağlantıya sahip olan ülkelerin az sayıda, az sayıda bağlantıya sahip olan ülkenin çok sayıda olduğu sonucuna varmıştır.

Kahraman vd. (2018) bireylerin ağ üzerindeki rolü ile ilgili yaptıkları sosyal ağ analizi çalışmasında, liderin merkezde olduğu sonucuna varılmıştır.

Adaş (2019) ,sosyolojinin kurumsal gelişimini bölümler arasındaki istihdam örüntüleri bakımından değerlendirmeyi amaçlayarak sosyal ağ analizi yöntemini kullanmıştır.

Rudaz (2013), Güneydoğu Avrupa Dağlarında bölgesel bilimler ağlar ile ilgili yapmış olduğu sosyal ağ analizinde, ülkelerdeki aktörlerin bulundukları bilim dallarının ağ yapısının oluşumunda etken olduğu sonucuna varmıştır.

Suç ve suçlu arasındaki ilişkiyi çözümlemek, gerçekleşen suç kapsamında ve olası suçluların belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Gerçekleşen suç çerçevesinde suçluyu bulmak adına, suça karışmış kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerinin tespitini yapıldıktan sonra bu ilişkileri sosyal ağ analizi ile incelemek mümkündür. Bu tez kapsamında suç ve suçluya ilişkin sosyal ağ analizi yapmak amaçlanmaktadır.

Çalışmada suç kapsamında ifadesi alınan kişilere, birbirleriyle ilişkisi olanlara ‘1’, ilişkisi olmayanlara ‘0’ değeri verilmektedir. Bu şekilde elde edilen verilerle, suç içerisindeki suçlu, şüpheli ve suçlu olmayanlar sosyal ağ analizi yöntemiyle bulunmaktadır.

Bu tez çalışması 5 bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde tezin amacı, önemi ve organizasyonundan söz edilmiştir.

İkinci bölümde suç ve suçluluk kavramları üzerinde durulmuş, suç ve suçluluk arasındaki ilişki anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde sosyal ağ analizi ve ağ kavramı üzerinde durulmuştur.

Dördüncü bölümde araştırmanın modeli ve veri toplama süreci anlatıldıktan sonra UCINET programı kullanılarak tezin uygulama kısmı yapılmıştır.

Beşinci bölümde sonuçlara özet olarak yer verilmiş ve öneriler anlatılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SUÇ ve SUÇLULUK

1.1. Kavramsal Açıdan Suç ve Suçluluk

Toplumların tarih boyunca yaşam için gerekli olan yasaları ve kuralları olmuştur. Bu yasa ve kurallara aykırı davranışlar suç, bu aykırı davranışlarda bulunan bireyler de suçlu olarak ifade edilir. Her türlü sosyal yapı içerisinde suç ve suçluluk olgusuna rastlanmaktadır.

Suç, dinamik bir olgudur. Toplumda bir bireye göre normal olan davranış diğer bireye göre normal olmayıp bu davranış suç olarak görülebilir, bu normaldir. Suç, durağan bir olgu değildir. Bugün suç olarak görülen bir davranış gelecekte doğal ve gerekli olabilir (Bal, 2008: 203).

Belli bir dönem boyunca suç sayılmayan bir eylem, başka bir dönemde suç şeklinde tanımlanabilir bunun yanı sıra bir toplumda suç sayılmayan bir olgu farklı bir mekânda ve toplumda suç sayılabilmektedir. Suç olgusu, zaman, mekân ve toplumlara göre değişebildiğinden; genel geçer olarak kabul edilebilecek bir suçlu davranışı bulmak zordur(Burkay, 2008). Toplumdan topluma değişen olgular zaman içerisinde toplumsal ihtiyaçlara göre yeniden şekillenebilir. Bu demektir ki; bir suç, sürekli olarak suç olarak ifade edilmeyebilir ya da o dönemde suç olarak kabul görmeyen davranışlar ilerde suç diye nitelendirebilir yani suçun tanımı toplumdan topluma değişiklik göstermektedir , bunun nedeni ise toplumların kültürel ve toplumsal yapılarındaki olguları farklı şekilde yorumlamalarındandır. Suç olgusu zaman ve mekanlara göre farklı toplumlarda ayrı ayrı anlamlar taşıyabilmektedir.

Suç insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Bilinen ilk adam öldürme suçu Adem ile Havva'nın ilk çocukları olan Habil'in kıskançlık nedeniyle kardeşi Kabil tarafından öldürülmesi suçudur. Kıskançlık nedeniyle ortaya çıkan bu suç ile birlikte başlayan suç zinciri günümüze kadar devam etmektedir (Polat, 2004: 31). Dini ve toplumsal rivayetlere göre bilinen bir diğer ilk suçlardan biri de Adem ile Havva'nın elmayı ırsışlarıdır. Denilebilir ki; suç sadece bireyleri değil toplumu da etkileyebilmektedir. Bir başka deyişle bir suçun yapılması diğer suçlara sebep olabilir.

Suçun olmadığı bir toplum düşünmek mümkün değildir. İnsanoğlu gruplar halinde yaşamaya başladığından itibaren yaşadıkları sosyal çevrede yaşamlarını devam ettirebilmek için birbirleriyle ilişki içerisinde olmuşlardır. Bu ilişkiler bireye ve topluma fayda getirdiği gibi zararda getirebilmektedir. Sorunları çözmek adına toplumun ileri gelenleri birçok bakış açısından konuyu incelemişlerdir. Bu nedenle birçok disiplin tarafından suç incelenerek ele alınmıştır. Bilimsel çerçeveden inceleyen bu disiplinlerin başında hukuk, din, psikoloji, sosyoloji ve toplumsal değer gelmektedir.

Suç kavramı (Latince crimen), suçlu bireylerin hareket ve davranışları belirtir; suçluluktan ise, belirli bir zamanda ve belirli bir yerdeki tüm suçların bütünü anlaşılır. Ceza hukukuna uygun tanıma göre suç, ceza kanunu vasıtasıyla yasaklanan davranıştır (Demirbaş, 2005: 41).

Suç kavramı sosyoloji sözlüğünde şöyle ifade edilmektedir; "Kişisel alanı aşır kamusal alana giren ve yasak olan kural ya da yasaları çiğneyen, buna bağlı olarak meşru cezaların ya da yaptırımların uygulandığı ve kamusal bir otoritenin müdahalesini gerektiren fiiller suç sayılmaktadır" (Marshall, 2005: 702).

Hukukçular açısından suç, yasalara karşıt olan ve bir yaptırım gerektiren davranıştır. Kriminologlar suçu bir çok nedenin ve insan iradesinin sonucu olarak görmektedir. Sosyologlar ise, suçu toplumsal nedenlerle sınırlı normlara ters davranış olarak incelemektedir.(Evcim, 2011).

Konuya psikolojik açıdan yaklaşan Ekrem'e göre ise suç, kökenleri insan ruhunun derinliklerinden alan bir olayın "eylem" halinde dış dünyaya yansıtılmasıdır (Ekrem, 1955:1).

Bazı kriminologlar tarafından suç dört tanımsal bakış açısıyla değerlendirilmiştir, bunlar:

1. Yasal Bakış Açısı: İnsan davranışlarından ceza kanunları çerçevesinde ihlal edilenler suçtur.

2. Siyasal Bakış Açısı: Suç, kanunlara güç sahibi toplumlar tarafından konulan, sonrasında davranışların onaylanmayan biçimlerini yasadışı kabul eden bir şartın sonucudur.

3. Sosyolojik Bakış Açısı: Suç, toplumsal yapının korunması amacıyla bastırılması gereken ya da gerekli olan asosyal bir davranıştır.

4. Psikolojik Bakış Açısı: Sosyal uyumsuzluğun ya da kötü uyumun bir sonucu olarak suç gerçekleşir. Bu anlamda suç bir davranış sorunudur(Günşen İçli, 2013).

1.1.1. Değer

Değer kavramı insan davranış ve tutumlarını iyi, güzel ve doğru şeklinde ölçmektedir. Bazen değer kavramı açısından ölçülen davranış ve tutumun dışında bir obje de olabilmektedir. Değer genel ve kapsayıcı bir kavram olmakla birlikte insandan insana, toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir.

Değerler, davranışlarımızı ve gayelerimizi oluştururken bize neyin yanlış, neyin doğru olduğunu açıklayan ölçütler ya da toplum olarak istediklerimizle ilgili olarak paylaşılmakta olan somut olmayan düşünce yapısıdır. Bunun sonucunda, değerler bizlere iyi, kötü, güzel, çirkin, ahlaki ya da istenilen ve istenmeyen şeyler hakkında kıstaslar sunmaktadır (Bozkurt, 2004: 93).

Bir sosyal yaşam varsa orda değer kavramı da vardır. Değer kavramı bireylere ahlaki açıdan uyulması gereken kurallar sunmaktadır. Değer kavramı soyut kurallardan oluşmaktadır bu değerlerin somutlaşmış haline norm denir. Sosyal değerler normların şekillenmesinde etkilidir. Toplumsal anlamda artık kabul edilmiş değerler karşımıza norm olarak çıkmaktadır.

1.1.2. Norm

Normlar, bireyin, toplum tarafından benimsenen toplumun ilke ve yasalarına uymalarını gerektiren kurallardır. İlkeler, geleneklere dayalı davranılması gereken aykırı davranıldığında da toplum tarafından dışlanma gibi yaptırım uygulanan resmi olmayan normlardır. Yasalar ise cezai yaptırım gerektiren resmi normlardır.

Suç sosyal olmanın neticesidir bu sebeple birçok norm ile iç içedir. Bu normlar aile, eğitim, siyaset, örf adet şeklinde karşımıza çıkabilmektedir. Norm kavramının felsefe sözlüğündeki karşılığı ise , “ bir toplumsal grubun kendisine prensip edindiği ve gruptaki üyelerin davranışlarına yön veren kurallar bütünü, ahlaki alanda iyi davranışı tayin eden ilke, münasip davranışlar için ölçüt, eylemlere dayanak oluşturan davranış

kuralı, değeri yargılamada veya değer biçmede kullanılan standart ” şeklinde tanımlanmıştır (Cevizci, 2000: 668)

Sosyal normlar, sosyal değerler gibi toplum içerisinde var olan , bireylerin gerçekleştirdikleri tutumların değerlendirilmesinde kullanılan kıstaslardır. “Sosyal norm, belirli bir grupta veya toplumda standartlaşmış yol gösterici ve idare edici davranış şekilleridir. Belli bir durumda uygun olan veya olmayan davranışın ne olduğunu belirleyen ve kültürel olarak oluşturulmuş ortak anlayış; kabul edilen standart ölçü veya model; nizam.” olarak açıklanır(Kirman’dan Akt. Coşkun, 2005: 52). Bu demektir ki, sosyal norm şekillenirken zamanla kabul gören genel geçer doğrular baz alınır. Bu normlara aykırı düşen tutum ve davranışlar bütünüyle suç teşkil eder.

Normlara ters eylem gösteren kişilere baskı uygulama ve dışlama gibi hukuksal olmayan toplumsal yaptırımları uygulanırken, hukuk kurallarına aykırı davranışlarda bulunanlara resmi normların yaptırımları uygulanmıştır. Toplum içerisindeki her bireyin o toplumdaki diğer bireyleri olumsuz etkileyecek tavır ve tutumlardan kaçınma sorumluluğu vardır. Ancak insan doğası suç işlemeye yatkındır bu sebeple yaptırımı olan kural ya da kanunlar uygulansa bile, bireyin kendi çıkarları ve hedefleri için bu normları zaman zaman çiğnediğini söyleyebiliriz.

1.1.3. Toplumsal Düzen

Toplum; toplumsal bütünlüğün sağlıklı devamı, sosyal hayatı düzenlemek ve toplumsal yapıyı korumak adına, toplumsal değer ve normların etkisiyle bir hukuk sistemi oluşturur. Bu şekilde toplumsal düzen, normlar ve kanunlar çerçevesinde sağlanmış olmaktadır. Toplum düzeninin sürekli ve düzenli kontrollü etkinliğiyle korunması, toplum huzuru için büyük önem taşımaktadır.

Durkheim’e göre, toplumsal bütünlüğün sağlanabilmesi için değer ve normlar oldukça önemlidir. Sanayi öncesinde toplumların dayanışması, toplum bilincine yerleşen ortak inançlar ve değerler üstüne dayandırılmıştır. Bu dönem sonrasında değerler de değişmeye başladı. Durkheim'e göre, değer ve normların yeni dönem toplumlarında içselleştirilerek toplumsal düzenin temeli sayılmaktadır. Marx'ın açıklamalarına göre, toplumsal düzeni korumak çoğu zaman büyük zorlukla olmuştur. Toplumsal ayrılıklar toplumun güçlü kesimiyle zayıf kesimleri arasında ortaya çıkan çatışmadan kaynaklanmaktadır. Marxistler, zayıf kesimin sistemle bir araya gelmesini

toplumdaki hakim fikir ile ifade etmiş ve toplumsal düzene dair kültürel yorumları kabul etmektedirler (Marshall, 2005: 742-743).

Toplumsal düzenin bozulmaması için toplum içindeki bireylerin sapma davranışlarının minimum seviyeyi indirilmesi gerekmektedir. Bu norm ve yasalar çerçevesinde yaptırım ve ceza yoluyla yapılmaktadır. Bu sayede sapma davranışlar azaltılmaktadır.

1.1.4. Toplumsal Kontrol

İnsan doğası gereği suç işlemeye meyillidir ancak toplumsal kontrolün etkisiyle bu aykırılık azaltılabilmektedir. Toplumsal kontrol ne kadar etkin ise, toplum düzenini korumak ve normlara uyulması o kadar kontrol altında demektir. Toplumsal kontrol, birey üzerinde otokontrol oluşturarak suç işleme eğilimini azaltmaktadır.

Toplumdaki bireyler, toplum içerisindeki güven ve huzurun temin edilmesi, toplumsal düzenin devamlılığının sağlanabilmesi için, belli başlı kurallara uymak zorundadırlar. Toplumsal hayat içinde bireylerin hal ve davranışları otoriteye göre düzenlenmiştir. Toplumsal düzeni sağlamak adına bu davranışlar sosyal normlarla denetlenerek ve bu normlardan sapmaların önüne geçmek için oluşturulan esas ve temellerin tamamına sosyal kontrol adı verilir (Dönmezer, 1984: 249-251).

Sosyoloji sözlüğünde toplumsal kontrol şu şekilde açıklanmaktadır; “Sosyolojik açıdan toplumsal denetim, bireyler ile grupların davranışlarını düzenleyen toplumsal süreçleri anlatmak için kullanılan bir kavramdır”(Marshall, 2005:742).

Kriminoloji insanlar neden suç işleri incelerken, toplumsal kontrol kuramları da insanlar neden suç işlemez sorusunun üstünde durulması gerektiğini söylemektedirler. Sosyal kontrol kuramları der ki; kişi fırsat bulduğu boşlukta ya da sosyal kontrolü hissetmediği anda kişinin suç işleme ihtimali artmaktadır. Bu sebeple ana amacın, aktif dış kontrol sistemi kurmak ve kişiye otokontrol kazandırmaktır(Dolu, 2010: 264).

1.1.5. Sapma

Suçun altında yatan birçok sebep bulunmaktadır. Bunlardan en tetikleyicisi bireyin yaşadığı psikolojik karmaşadır. Kendine bir çıkış yolu arayan birey ara sıra sapma davranışlarda bulunabilmektedir. Hangi davranışın sapma olduğu toplum ve

zamana göre farklılık gösterebilir. “Neyin sapma olduğu neyin sapma olmadığı izafidir. Sapma davranış bir kültürden diğerine hatta aynı kültürün farklı dönemlerinde değişebilir. Normallığın sosyal görüşlerinin izafiliğinin, basit ama önemli bir istisnası vardır: Sapma düşüncededir.” (Korkmaz ve Kocadaş, 2006: 50)

Ozankaya'ya göre, toplumsal değerler toplumun bir parçasıdır veya bir toplumdaki fertlerin olumlu tepki verdikleri fikirler, kaideler, yaptırımlar, özdeksel objeler gibidir (Ozankaya, 1980:180).

Suç, toplumsal yapıda ortaya çıkan sosyal ilişkilerdeki parçalanmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu parçalanmalar sosyal sorunlar ve bunalımlar çıkararak toplumsal değerlerin değişmesine ve yeniden davranış kurallarının oluşmasına sebep olmaktadır. Bu durum da bize, suç ve suçluluk olgusunun toplumsal yapıya ait olduğunu gösterir. Bu yaklaşım ekseninde; düzen, toplum yaşamının vazgeçilmezidir. Düzenin devam edebilmesi için toplumdaki değer ve kurallara bağlı kalınmalıdır. Uyulması gereken kurallar, toplumdan topluma değişiklik gösterirken, toplumsal normlara aykırı davranışlara her toplumda suç ya da sapkın davranış denilmektedir (Erkan, 2002: 52).

Suç, insanoğlunun var oluşundan günümüze kadar devam eden bir olgudur. Toplum ve fert ise bu değişim ekseninin merkezinde yer almakta olup birbirleriyle sürekli bir etkileşim halindedir. Fert, bu süreçte toplumdaki gelişmelere nazaran bir takım sapma davranışlar içine girebilmektedir (Erkan, 2002: 30).

Yasalarda tanımı yapıldığı sürece davranış, anormal olmasına rağmen suç kabul edilmez. Tüm suçlar, baktığımızda anormal bir davranıştır; ama her anormal davranış suç sayılmayabilir. Diyelim ki, birine şiddet gösterme, hem suç hem anormal bir davranıştır. Pijamayla sokakta gezmek anormal bir davranıştır fakat suç değildir. Suçtan bağımsız olarak bütün anormal davranışlar normlardan sapmadır (Soyaslan, 2003: 32).

1.2. Suç ve Suçluluk İlişkisi

Suçu tek bir değişkenle açıklamak mümkün değildir. Birçok suç türü olduğu gibi suçu işleyen kişi yani “suçlu” profili de birçok değişkene bağlıdır. İşlenen suça göre suçlu profili benzerlik göstermektedir. Suçu etkileyen en belirgin faktörlerin başında, ekonomik güç, cinsiyet, öğrenim durumu ve yaş gelmektedir.

1.2.1.Ekonomik Güç ve Suç İlişkisi

Ekonomik güç suçu etkileyen en önemli etkenlerden biridir. İşsizlik, yoksulluk, maddi gelir eşitsizliği gibi ekonomik unsurlar bireyin suç işleme eğiliminde etkili rol oynar. Genel anlamda bakıldığında enflasyon ve piyasa değerleri o toplumdaki suç oranını değiştirebilmektedir.

- Kişilerin yaşadığı maddi geçim sıkıntısı, kişilerin daha fazla suç işlemeye yöneltmektedir.

- Uzun süre işsiz olan kişiler diğerlerine göre daha kolay hukuk dışı davranmaya eğilim göstermektedir.

- Alt gelir grubunda yer alan kişilerin ve gelir seviyeleri düşük olan kişilerin kurumsal yapılara ve toplumsal değerlere bağımlılığı azalmaktadır.

- Maddi zorluk yaşayan ve düşük gelir seviyesine sahip kişiler psikolojik olarak olumsuz etkilenmektedirler ve bundan dolayı suç işlemeye yönelmektedirler(Kızmaz, 2002: 22).

Genel bakış açısıyla yaklaştığımızda işsizlik faktörü ekonomik gücü en çok sarsan etkidir. Toplum, işsizlik oranını azaltarak ekonomik sebepten kaynaklanan suçları azaltabilmektedir. Bireyin bir sosyal kuruma bağlı olması ve belirli bir gelire sahip olması bireyi suçtan uzak tutmaktadır.

1.2.2. Cinsiyet Durumu ve Suç İlişkisi

Kadın erkek eşitsizliği günümüzde az da olsa hala devam etmektedir. Geçmişten gelen yanlış bir yargı olarak kadının iş ve sosyal hayattaki rolü ev ve aile hayatından oluşur diye düşünülmektedir. Özellikle geri kalmış toplumlarda bu düşünce yaygındır. Bu düşünce kadını sosyal hayattan uzak tutmaktadır. Sosyal hayattan bu denli uzak tutulan kadın suç işlenecek ortamdan da uzak tutulmuş sayılmaktadır. Bu durum, suç oranlarında erkeklerin kadınlardan daha çok paya sahip olmalarını açıklamaktadır. Olaya psikolojik açıdan bakacak olursak erkekler yapısal olarak kadınlardan daha çok baskın ve ani tepkiler verebilmektedir. Bu da etkileyen bir başka unsurdur. Adam öldürme, kasten yaralama gibi güç gerektiren suçlar fiziksel olarak erkekler tarafından daha fazla gerçekleştirilen suçlardır. Anlaşıldığı üzere cinsiyet durumuyla suç ilişkilidir.

1.2.3. Öğrenim Durumu ve Suç İlişkisi

Eğitim ve öğretim, bireyin çocukluktan itibaren toplum içerisinde sosyalleşmesini, bireyin toplum kurallarını benimseyip saygı ile davranmasını, çalışma ve başarıma bilincinin yerleşmesini böylelikle insan ilişkilerinin ve kendi benliğinin farkında olmasını sağlamaktadır. Bunun bilincinde olan çocuk suçtan uzak durmaktadır ve sonraki hayatının da bu yönde şekillenmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda sadece bireyin kendi eğitim durumu yeterli gelmeyebilmektedir. Anne-babanın eğitim durumu da etken rol oynamaktadır.

1.2.4. Yaş ve Suç İlişkisi

İnsanoğlu yaşama başladığı andan itibaren sürekli bir değişim yaşamaktadır. Yaşadığı bu değişimle birlikte düşünce yapısı, fiziksel yapısı, içinde bulunduğu ekonomik durumu ve psikolojik durumu değişmektedir. Yaşanılan bu değişimler yaşla birlikte şekillenmektedir.

Gençler zamanla yetişkinliğe geçerken önemli uyum problemleriyle karşılaşmaktadırlar. Bununla birlikte ilerleyen yaşla beraber kişilik oturmakta, hayattan umdukları değişmekte ve yasa dışı işlere bulaşma olasılığı azalmaktadır. Yetişkinlik dönemiyle beraber bencil duygular azalmakta, bireyin davranışlarında etkin hale gelmektedir. Yetişkinlikte sosyal değerler daha çok önem taşımakta ve yaşamın manası farklılaşmaktadır. Yaşla birlikte biyolojik ve fiziksel etkenler suçu etkilemektedir. Gençlikte olan fiziksel kuvvet suçları hızlandırmaktadır. İlerleyen yaşla birlikte azalan fiziksel güç suç oranlarında da önemli derecede düşmeye sebep olmaktadır. Gençlik yıllarının sonuna doğru suç oranı doruk noktasına gelmekte ve bu noktadan sonra azalmaya başlamaktadır. Suç araştırmaları için de kabul edilen yaklaşım, suç işleme oranlarının genç yaşlarda en uç değere ulaştığı ve yaşın ilerlemesi sonucunda suç işleme oranında ciddi bir düşüşün olduğu düşüncesidir (İçli, 2004: 328).

Birey kendi benliğinin farkına vardığı sırada yaşadığı tecrübelerle suç işleme ihtimalinin en yüksek olduğu zamanlar yaşamaktadır. Kazandığı tecrübeler sonucu düzene binen hayatla birlikte suç işleme eğilimi ciddi oranda azalmaktadır. Diyebiliriz ki yaş suçu etkileyen en temel faktördür.

1.3. Suçun Unsurları

Bir davranışın suç sayılabilmesi için;

- 1) Maddilik
- 2) Manevilik
- 3) Kanunilik unsurlarına sahip olması gerekir.

Maddi unsur; suçun maddi unsurunu hareket durumu oluşturmaktadır. Bir davranış gerçekleştirme ya da gerçekleştirilmeme davranış hareket unsurudur. Yani hareket unsuru suçun maddi unsurunu oluşturabilir. Örneğin bir tren yolu bekçisinin geçitteki parmaklığı kapatmaması bir kazaya sebep olabilir. Böylece bekçinin bir davranış yapmaması onu suçlu yapar (Aslan, 1991: 157).

Manevi Unsur; suçlunun kastı veya kusurudur. Suçlu, kanun tarafından suç olarak kabul edilen bir davranış bilinçli bir şekilde isteyerek yaparsa bu davranışın kasıtlı olarak yapıldığını gösterir. Kusur ise yapılan davranışın meydana getireceği zararları bilmeden yapma durumudur (Aslan, 1991: 157–158).

Kanunilik Unsuru; bu unsurun temeli “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesine dayanır.. Herhangi bir suç olarak sayılmayan bir eylem suç olarak kabul edilemez (Aslan, 1991: 158).

1.4. Suçun Teorileri

Suçun oldukça karmaşık bir yapı olması sebebiyle, suçun sebepleri için son iki yüz elli yılda kriminolojik kaynaklarda birçok suç teorisinin geliştirilmiş olduğunu görüyoruz. Bu yıllar zarfında, psikolojik faktörler, kişinin hür iradesi, biyolojik faktörler, sosyolojik faktörler, politik ve ekonomik faktörlerin hemen hemen tamamının farklı kuramsal açıklamalarla suçu açıklayan modeller geliştirilmiştir. Yine de, bu faktörlerden hiçbirisi suçu oluşturan sebepleri tek başına açıklayamamıştır. Eğer suçu büyük bir pastaya benzetecek olursak; suç teorilerinden her biri sadece bu pastanın bir dilimini açıklayabilecektir. Bu yüzden, suça neden olan faktörlerin ve suç olgusunun doğru yönde anlaşılabilmesi için çok kapsamlı bir bakış açısına sahip olmak gerekmektedir (Dolu vd, 2012).

Suç ve suçluluk olgularını açıklayan çok fazla teori olmasına rağmen, genel hatlarıyla bütün bu teoriler bireysel ve sosyolojik düzeyde olmak üzere iki grupta toplanmıştır. Sosyolojik düzeyde açıklayanlar, suç toplumsal şartların bir sebebi olarak kabul görürken, bireysel düzeyde açıklayanlar için, bireyin zekası ve bireyin kişiliği üzerinde durmuştur(Erkan, 2002: 54).

Suçlu açıklayacak sebepler incelendiğinde çok karmaşık bir hal aldığı gözlenmektedir. Bu sebeple krimonolojik kaynaklar birçok suç teorisi geliştirmiştir. Bu teoriler, bireysel teoriler, biyolojik teoriler, psikolojik teoriler ve sosyolojik teoriler olmak üzere dört ana başlık altında incelenmektedir.

1.4.1. Bireysel Teoriler

İlk ortaya atılan teorilerin başında bireysel teori gelmektedir. Bireysel teoriler suçu tek sebebe dayandırıp açıklamaya çalışmaktadır. Bu ilk teoriler; klasik ekol, neo-klasik ekol, pozitif ekol ve coğrafik ekol olarak bilinmektedir.

Konuyu bilimsel olarak inceleyen ilk teoriler genelde suçu tek nedenle örneğin, fiziksel ve genetik anormallikler, akıl hastalığı, atipik vücut yapısı, genetik ve yoksulluk gibi etkenlerle açıklamaya çalışmaktadırlar (İçli, 2003: 35).

1.4.1.1. Klasik Ekol

Klasik ekol hukuktan yola çıkarak hareket etmektedir. Bireyin davranışı kanunlarda suç olarak tanımlanmışsa o davranışı suç olarak kabul eder. Yani klasik ekol, kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesini esas almaktadır. Klasikler toplumun huzuru ve sağlıklı devamı için toplumsal fikir bütünlüğü oluşturmuş ve buna aykırı davranışların cezalandırılması konusunda ortak bir fikir üzerinde durmuşlardır.

Cezalandırmanın gerçek kıstası bireyin amacı veya günahının ne denli fazla olması değil, amaç, toplum için ne kadar fazla zararlı olduğudur. Modern hukuk sistemi, toplumsal sözleşmenin siyasetle iç içe geçmesi sonucunda meydana gelmiştir. Cezalandırma gerçeğinin esası, toplumun güvenliğinin, huzur ve mutluluğunun korunmasıdır(Selçuk, 2004:266).

Zaman geçtikçe düşünürlerin çoğu cezalandırmaya karşı tepkilerini belirterek daha çok rasyonel görüşlerin geliştirilmesine yol açmışlardır. Düşünürlerden Cesare

Beccaria, suçlara dayalı cezalar ancak kanunlarca oluşturulmalıdır. Toplumsal sözleşmeyle iç içe geçen toplumu simgeleyen kanun koyucu yasal yönetimin kaynağını ortaya koyar. Bu şekilde yargıçlarından kimse kanunların dışına çıkmayıp herhangi bir cezayı değiştiremez ya da kanunlarda olmayan herhangi bir cezayı uygulatamaz(Beccaria, 2004: 31).

1.4.1.2. Neo-Klasikler

Neo-klasikler, suç gerçekleştirmiş bireylerin sosyal durumu ve psikolojik ruh hali göz önüne alınarak cezaların, suçu ölçüt olarak değil, suçu işleyen bireylere göre değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Neo-klasik ekol modern dünyada bilimsel bir ekol olarak değerlendirilmemekle birlikte suçun nedenleriyle ilgilenmektedir (İçli, 2004: 47).

Klasik Ekol, başta caydırıcılık teorisi olmak üzere 1970-1980 yılları aralığında bir kez daha canlanmaktadır. Klasik ekolden, neo-klasikler şu yönüyle ayrılmaktadır; bireyin, suçu gerçekleştirirken bireyde olması gereken rasyonel tercih ve özgür iradeye sahip olmadığı düşüncesidir. Bu düşünce (zihinsel rahatsızlıklar, yaş küçüklüğü, haksız tahrik) hukuk sistemimizin içinde olup, cezada indirmeye gitme sebeplerinden sayılmaktadır. Bireyin zihinsel rahatsızlıklar, yaş küçüklüğü ve haksız tahrik unsurları nedeniyle kendi iradesiyle tercih yapamaması fikriyle birlikte Amerika ve Avrupa'nın bir kısmı başta olmak üzere ayrıca bir ceza sistemi oluşturuldu. Çocuk suçlarıyla ilgilenen bu sistemde, ceza adalet sisteminin oluşturulması ve kanunlarda ceza indirimi olması şeklinde çalışmalar yapıldı (Dolu, 2010: 93).

1.4.1.3. Pozitivist Ekol

19. yüzyılın sonlarında suç davranışı bilimsel açıdan ele alınmaya başlamıştır. Garofalo, Cesera Lombroso ve Enrico Ferri gibi önde gelen düşünürler bilimsel olarak suçu incelemekte etkili olmuşlardır. Pozitif ekol için suçun nedenler pozitivist bir bakış yardımıyla araştırılmıştır. Klasik ve neo-klasik ekollerin tersine pozitivist ekol, suçun bireyin kontrolü dışındaki etkenlerle belirlendiğini bu etkenleri ölmenin r ve test etmenin olası olduğunu savunmaktadır (İçli, 2004: 47-48).

Klasik ekol için suç, hukuk yapısına ait olduğu için hukuki terimler kullanılarak açıklanmıştır. Pozitif ekol suçun psikolojik bir olgu olduğunu savunmaktadır. Bu

sebeple pozitif ekol, klasik ekolün benimsediği suçun hukuksal bir yapı olduğu düşüncesini kabul etmemektedir. Özgür irade klasik ekol açısından kabul görürken, pozitivist ekolde suç, sebep-sonuç ilişkisi bakımından oluşturulur. Klasik ekol için öncelik cezaların önlenabilir olması iken, pozitif ekol daha çok suç ve cezaları bilimsel bakış açısıyla değerlendirmiştir (Yücel, 2004: 47).

Lombroso konuya şu açıdan yaklaşır; suçlunun iç yapısında insan ırkının özel bir türün izleri olduğu, suçluların öyle dünyaya geldikleri ve bu özel türün izleri suçluların kafatası yapılarında ve bedensel anormalliklerinde gözlemlenebilmektedir. Lombroso fikirlerinde, bir dönem sonra suçluların tamamının bu gruba girmediğini onaylamış ve suçun sebeplerinin içine çevresel faktörleri de fikirlerine dahil etmiştir (Yücel, 2004: 37).

1.4.1.4. Coğrafi Ekol

Coğrafi ekolün araştırma konusu; yapılan suçlar ve karşılığında verilen cezaların iklimle olan ilişkisidir. Sıcaklık ve soğukluk değerlerine, toprak verimliliğine, yağın yağmur miktarına vb. coğrafi etkenlerle suçu tanımlamaya çalışmışlardır. Düşünürleri, coğrafi etkenlerin insan hal ve tavırları üzerinde oldukça önemli rol oynadığı öne sürmektedir (Gürkan, 1994:119).

İstatistiksel araştırmalar kullanılmaya başlandığında coğrafi yapının ve iklim özelliklerinin suç üzerinde etkilerinin olduğu görülmüştür. Coğrafi ekolü, Guerry, Adolphe Quetelet ve Montesquieu açıklamıştır. Isı, iklim, rüzgâr gibi doğa olaylarının organizma üstünde meydana gelen etkileri için araştırmalar gerçekleştirilmiş ve bu etkenlerin suçluluğu ve suçu açıklamaya yardım eden konular olarak incelenmesi gereği öne sürülmüştür. Ardından iklimin, suçluluğun asıl sebebi olmadığı ve iklimin yalnızca suçluluğun oluşmasına olanak sağlayan bir neden olduğu belirtilmiştir. Montesquieu, ekvator çevresinde suçlulukta, kutuplar çevresinde alkollü içeceklerin kullanılmasında artış olduğunu öne sürmüştür. Quetelet, güneyde ve sıcak mevsimlerde bireylere karşı yapılan suçlarda artış olduğunu bunun aksine kuzeyde ve soğuk mevsimlerde mülkiyete karşı yapılan suçlarda artış olduğunu anlatmıştır. Bunu ise kanun şekline dönüştürmüş “Suçluluk Hakkındaki Isı Kanunu” olarak adlandırmıştır (Dönmezer, 1994: 159-160).

1.4.2. Biyolojik Teoriler

Biyolojik teoriler, suçun sebebini birey ve bireysel başkalıkta görmektedir. Suçun oluşumuna neden olan şey biyolojik suç teorilerine göre, insan biyolojisinde açığa çıkan bazı patolojik durumlardır. Başlangıçta biyolojik teoriler suça neden olan anormalliği kişinin dış görünüşünden ifade etmeye çalışmıştır. Zaman ilerledikçe beyin kimyasıyla alakalı çalışmalar yapılarak hormonal durumların da davranışlarımızın üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Serotonin, dopamin ve testosteron gibi hormonlar için kişinin davranışı üzerine ilişkin testler yapılmış ve bu hormonların tesiri araştırılmıştır. Serotonin hormonunun eksikliği anksiyete ve depresyona yol açabilirken, dopamin hormonunun artması kişinin daha çok tahammülsüz davranmasını neden olabilmektedir, testosteron hormonunun artması ise kişinin daha fazla saldırgan davranışlarda bulunduğunu göstermiştir. (Dolu ve diğerleri, 2012:43).

Biyolojik teoriler beden yapılarındaki farklılıkları konu alan yaklaşımlar ve genetik yaklaşımlar olmak üzere iki şekilde sınıflanmaktadır.

1.4.2.1. Beden Yapısındaki Farklılıklara Göre Teoriler

16. yüzyılın ilk zamanlarında başlayan çalışmalarla beden yapısındaki farklılıkları konu alan araştırmalar başlamıştır. İlk pozitivistler arasında sayılan Lombroso, Garafalo ve Ferri tarafından kabul gören bu yaklaşımla suçlu kişi bedensel yönlerine göre açıklanmaktadır. Bu düşünürler yassı burun ve kalın kaşlar, genetiğe bağlanan geniş elmacık kemikleri gibi fiziki anormallikleri suça eğilimli olmanın bir nedeni olarak öngörmüşlerdir (Burkay, 2008:7).

Lombroso açısından, doğuştan suçlu olarak belirttiği bu kişilerin bedenlerindeki çeşitli bozukluklar kişileri kendi iradeleri dışında suça itmektedir. Bu kişilerin başlıca özelliği basit suçlara yönelmektense direkt olarak daha ciddi suçlara bulaşmaları ve ahlaki duyguya sahip olmamalarıdır(Dönmezer, 1994:85).

William H. Sheldon, beden fizyolojisiyle kişi ve davranışı arasındaki ilişkiyi sistemli şekilde araştıran, “Davranış, yapının bir fonksiyonudur” tezini ortaya atmıştır. Bu tezine dayanarak, bireyin ileriki hayatındaki davranışının daha önceden tahmin etmenin olası olduğunu söylemektedir. Sheldon, insanların beden fizyolojilerini üç başlıkta toplamıştır. Bu beden yapıları şunlardır ;

1. Mesomorphy: Daha kemikli, geniş göğüslü ve adaleli kişilerdir.
2. Endomorphy: Bunlar, bedenlerinin farklı bölgeleri yuvarlak olan, yumuşak tenli, kısa ve küçük kemikli kişilerdir.
3. Ectomorphy: Hassas, nazik, düşük omuzlu, küçük yüzlü kişilerdir. Sheldon'ın üç vücut tipine, Eleanor Glueck bir ekleme daha yapmıştır. Bu vücut fizyolojisini dengeli görünüş olarak açıklar ve bu yapıyı çözümlemek için çok etkenli yaklaşım kullanan Glueck, çocuk suçluluğu hakkında da ciddi çalışmalarda bulunmuştur (Yavuzer, 1996: 255-256).

Suçluluğu açıklamak için dış görünüşün etkenlerden biri olduğunu belirten Glueck'er, bu etkenin en büyük kıstası olarak değil ama ilgi odağı olan bir etken olduğunu söylemiştir (İçli, 2003: 56).

1.4.2.2. Genetik (Çağdaş Biyolojik) Yaklaşımlar

Genetik yaklaşım teorileri genel çerçevede, ebeveyn özelliklerinin ve bazı hastalıkların çocuğa kromozomlardaki genler yoluyla geçmesindeki gibi, gen yapısından kaynaklanan suçlu davranışın sebebinin de aslında genetik özelliklerden kaynaklandığı söylenmektedir(Soyaslan, 1998: 48).

Çağdaş biyolojik yaklaşımla alakalı araştırmalar bakıldığında, gerçekleştirilen çalışmaların genel olarak aileler üzerinde yoğunlaştığını görmekteyiz. Araştırmanın konusu için incelenen ailelerde suç görünümleri ortaya serilerek biyolojik açıdan açıklandığını görmekteyiz. Genetik teoriler suçlu davranışını açıklama yolunda ayrıca dikkat çekici olan başka bir konu ise tek ve çift yumurta ikizleri üzerindeki araştırmalardır. Bu konudaki çalışmalar; ortam ve kalıtımın, kişilik ve davranışın üzerinde etkilerini açığa vurma yönündedir. Bu çalışmalarla günümüzde, suç geninin varlığı kabul edilmiştir. Walsh ve Ellis, suç işlenmesine imkan veren, kişilerin suç işlemek için elverişli duruma getiren, kişide kimi genetik durumların var olduğunu ve bu genetik durumların jenerasyondan jenerasyona iletilidiğini savunmaktadır (Dolu, 2010:163).

Suçun sebeplerini kişisel sebeplerde arayan teoriler; suçun önüne geçme, suçla mücadele yolu olarak teşhis ve tedavi çerçevesinde şekillenip suçluyu hasta ve yardıma

ihtiyacı olan biri olarak tanımlamaktadır (Eistadter ve Henry'den akt. Dolu, 2010: 169-170).

1.4.3. Psikolojik Teoriler

Kriminoloji için psikolojik bilimin oldukça yararı olmuştur. 20. yüzyılın başlarından itibaren suçun sebeplerini bulmaya çalışan insanlar, insan bedeninden daha çok insan ruhuna odaklanmaya başlamışlardır. Bu dönemlerde zekanın suçun üzerinde ilişkisi olup olmadığına bakılmaya çalışılmıştır. Zekâ geriliğinin bireyin suçlu davranışı gerçekleştirmesinde belirleyici bir faktör olduğu iddia edilmiştir. Birtakım ruhsal rahatsızlıkların suç davranışında etkili olup olmadığına bakılmıştır. Psikoloji bilimi akıl hastalıklarıyla birlikte kişinin suçlu halleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Mesela; sara, menenjit, frengi gibi enfeksiyon ve hastalıklar, insanların davranışlarında büyük ölçüde etkiler meydana getirebilmektedir (Sokullu-Akıncı, 1999:166-167).

Kaner, psikolojik teorileri esasında insanların karakter yapılarıyla ilgilenmekle birlikte sosyolojik, kültürel ve çevresel durumların insan davranışındaki etkilerini yok saymadığını; yine de bu dış etkilerin bireyde olan yapıların içinde ele alındığını anlatmaktadır (Kaner, 1992:477).

1.4.3.1. Psikanalitik Yaklaşım

Psikanalitik teori, kişilerin suç teşkil edecek davranışları yapma sebepleri şöyledir: kişiyi suçluluk duygusuna içine sürükleyecek kadar baskın süperego, kişinin ani ve tepkisel arzularını kontrol edemeyecek kadar basık süperego ve de anlık haz duyma isteğidir (Dolu, 2010: 179-180).

Psikanalistler, suç için kabul gören bir tanım yapmalarına rağmen suç türlerinin açıklarken zorluk yaşamaktadırlar. Ayrıca psikanalistler, akıl hastalıkları ve suçun iç içe olduğuna değinerek; suçun oluşumunda psikoz, sara, beyin rahatsızlığı, alkol ve uyuşturucu kullanımının etken olduklarını öne sürmüşlerdir (Yücel, 1973: 27).

1.4.3.2. Psikopati

Bu kişiler psikopat olarak adlandırılır ve bunlar; sebepsiz yere düşüncesiz ve ani olarak tepki veren suçlulardır (Dolu, 2010: 183).

Psikopatlığın tedavisi çok zor olsa da mümkündür. Suçlular arasında bu kişiliğe sahip olan yalnızca küçük bir grup vardır(Sokullu-Akıncı, 1999: 173).

1.4.3.3. Nevroz

Bu türden kişilerdeki ruhi karışıklıkların esasında, kişinin kendinden ötekileştirdiği doğal arzuları ve içgüdüleri bulunmaktadır. Bu tarz nevroitik hastalar kendi rahatsızlığının farkındalardır ve hastalıklarının çözümü için bir şey yapamadıklarında bunun sıkıntısını da yaşamaktadırlar(Dönmezer, 1994:152).

Nevroz hastalarında yoğun korku ve histeri krizlerine vardır ve yalan tanıklık, iftira, suç üstlenme gibi suçlar görülmektedir (Soyaslan, 1998:58).

1.4.3.4. Zeka ve Suç

Zekâ, kriminolojik araştırmaların çoğunda incelenmiştir. Zekâ ile suçun ilişkili olduğunu düşünenler, zekâ seviyesindeki düşüklüğün suç işleme olasılığını yükselteceğini savunmuşlardır. Bu görüş için yapılan birçok araştırmada savunulduğu gibi, zekâ ve suçun birbirleriyle zıt yönde bir ilişki içerisinde olduğu görülmüştür. Yine de bu araştırmalara yöneltilen birçok eleştiriyle birlikte sonuçların doğruluğu sorgulanmıştır (Dolu, 2011:190- 194).

1.4.3.5. Alkol ve Uyuşturucu Madde Tüketimi

Kriminolojinin de ilgi alanlarından biri olan alkol ve madde tüketiminin, birey ve toplum üzerinde büyük zararları bulunmaktadır. Eldeki verilere bakıldığında alkol ve uyuşturucu madde tüketimine ait olaylar açıkça öngörülememektedir. Ülkemizde de bu durum vardır (Dönmezer 1994:302).

Uyuşturucu madde bağımlılarının işlediği suçlar şu şekildedir; maddeyi temin etmek için hırsızlık yapma, maddeyi satmak, ve kadınlarda fuhuş yapmaktır (Dönmezer, 1994: 308). Adam öldürme olaylarında ise alkolün etkisinin fazlaca olduğu yapılan araştırmalarla açıklanmıştır(Dönmezer, 1994: 335).

Açıkladığımız psikolojik teoriler insanların suça yönelmesinde davranışlarının altında yatan biyolojik ve ruhsal sebepler incelenmektedir. Fakat suçu etkileyen diğer faktörleri yok sayarak sadece bu etkenlerle açıklamak bize kesin ve doğru bir sonuç vermeyebilir.

1.4.4. Sosyolojik Teoriler

Sosyolojik teoriler, suçta daha farklı bakış açılarıyla yaklaşmıştır. Sosyolojik yaklaşımlar, toplumun suçlu davranışı tetiklediğini söylemektedir. Bu nedenle sorunu kişisel açıdan değil toplumsal açıdan incelemişlerdir.

Siegel'in sosyolojik teorileri dört ana başlıkta incelemiştir;

1. Sosyal yapı teorileri; fonksiyonalist, gerilim, alt kültür, sosyal ekoloji teorileri
2. Sosyal süreç teorileri; kontrol, sosyal öğrenme, etiketleme teorileri ve davranış
3. Sosyal çatışma teorileri; suç, Marksist düşünce ve çatışma teorisi
4. Feminist teoriler (İçli, 2004: 77).

1.4.4.1. Sosyal Yapı Teorileri

Sosyal yapı teorileri, sosyal yapının ve toplum düzenindeki değişimlerin suç ile ilişkili olduğunu ileri sürmüştür. Bu teoriler sosyal yapının bir sonucu olarak suçun görmekte olduğunu ifade eder. Yani sosyal yapı değişime uğrarsa suçun değişeceğini açıklayan teorilerdir.

Sosyal Yapı Teorilerinin şu başlıklarla incelenmektedir; fonksiyonalist teoriler, gerilim teorileri, alt kültür teorileri, sosyal ekoloji teorileri.

1.4.4.1.1. Fonksiyonalist Teoriler

Durkheim'e göre suç, tüm toplumlarda ve çeşitlilikle görülebilir bir yapıdır. (Demirbaş, 2001:126).

Durkheim için suç, toplum kültürünün bir ögesi ve evrensel bir kavramdır. Toplumların değişmesinde suç etken bir faktördür. Eğer bir toplumda suç oranları yükselirse o toplumun sosyal yapısında değişim yaşaması gerekmektedir. Suçun hiç görülmemesi toplumdaki her bireyin aynı görüşte olduğunu gösterir bu da sağlıklı bir toplumdan uzaklaşarak yaratıcı ve bağımsız fikirleri yok eder. (Siegel'den akt. İçli, 2004: 80).

Merton, Durkheim'in teorisini geliştirerek, toplum içinde kişinin amacına ulaşmak için başvurduğu meşru olmayan yol ile toplumun kabul gördüğü meşru yolun uyum içinde olması gerektiğini söylemiştir. Toplumun bir düzen içerisinde olması gerekir. Bu

bağlamda bakış açısı olarak Merton, Durkheim'den daha ileri görüşlüdür (Cloward ve Ohlin'den akt. Dolu, 2010: 300).

1.4.4.1.2. Gerilim Teorileri

Gerilim teorisi, Merton tarafından geliştirilmiştir. Merton, avantajsız pozisyondaki kişilerin suça eğilimlerinin daha yüksek olduğunu söylemiştir.

Merton, toplum fertlerinin, sınıflara sahip toplumlarda üst sınıflara geçme ihtimallerinin eşit düzeyde olmadığını söyler. Hedef ve yol arasında açığa çıkan uyumsuzluk bireyde hayal kırıklığı yaratır. Gerilim teorisinde sosyal yapı problemin esas kaynağıdır. Gerilim teorisinde, toplumdakiler kanunlarla uyumlu davranırlar ancak yine de baskı hissettiklerinde suç işlerler. Hedefler ve yollar arasında olan uyumsuzluk baskıya sebep olmaktadır(Bal, 2008: 245).

Zayıf yönleri de olan gerilim teorisini savunanların bile açıklayamadığı soruların olmasından sebep bu teori oldukça eleştiri almıştır. Benzerlik gösteren gerilimler yaşayan bazı insanların suç işlerken diğerlerinin neden suç işlememesi sorusuna cevap bulunamamıştır. (Dolu, 2010: 330). Tam anlamıyla bakıldığında alt sınıfa ait bireyin kesinlikle suç işlemeye meyili vardır diyemeyiz. Bu sebeptendir ki gerilim teorisi suçu tek başına açıklamada yetersizdir.

1.4.4.1.3. Alt Kültür Teorileri

Alt kültür kuramları kriminolojide ; alt sınıfa ait erkekler, alt sınıfa ait çocukların suçluluğu, o sınıfta özellikle ergenlik dönemi çeteleri durumlarını açıklayabilmek için yapılandırılmış teorilerdir. Alt kültür teorisine göre, alt kültürdeki çocuk suçlular, baskın kültürdeki çocukların karşılaşmadığı problemlere tepki olarak meydana gelmektedir(İçli, 2004: 89).

Genel açıdan alt kültür teorileri incelendiğinde, ülkemizdeki gerçekleşen bazı alt kültür suçları(namus cinayetleri, kan davaları, bazı çetelerin gerçekleştirdiği suçlar) bu teorilerle çözümlenebilir. Yine de bahsedilen bu suçların, gerçekleştirilen bütün suçlar içerisindeki payı azdır. Sonuç olarak alt kültür teorilerinin, genel cevaplar bulamaması açısından eleştirilebilir. (Kızmaz, 2005:161).

1.4.4.1.4. Sosyal Düzensizlik Teorileri (Chicago Okulu)

Sosyal düzensizlik/ekolojik teorileri çevrenin insan ile ilişkisine değinir. Sosyal düzensizlik teorileri, suç olaylarının dağılımı ve bu dağılımların çevreyle alakasını araştırır. Suçu, çevrenin farklılaşmasıyla açığa çıkan sosyal farklılaşmanın bir unsuru olarak görür (Bal, 2008: 250).

Sosyal düzensizlik teorisi; sosyal ekolojik yaklaşım ya da Chicago okulu ismiyle de anılmaktadır, sosyal düzensizlik teorisinde, suçluluk; çember teorisi, suçluluk alanları ve gelişme bölgeleri kavramlarıyla anlatılmıştır. (Kızmaz, 2005:151).

1.4.4.2. Sosyal Süreç Teorileri

Sosyal süreç teorileri, sosyal ve kültürel süreçlerin insan davranışlarına etkini ele almaktadır.

1.4.4.2.1. Sosyal Öğrenme ve Davranış Teorileri

Bu teoride suçun, tepkisel bir davranış olduğu değil, çevreden öğrenilen bir olgu olduğu savunulur.

Sosyal öğrenme teorilerine göre; toplumlardaki şiddet hareketlerinin sebebi; iletişim araçları, aile yapıları ve çevresel tecrübeleridir (İçli,1998:100).

Birey hayatı boyunca çocukluktan başlayıp etrafında olan sosyal gruplar (okul, aile vb.) bireyin hayatında etkili olmuştur. Bu grupların onayladıkları ve onaylamadıkları davranışlar öğrenme sürecinde etkili olmaktadır. Öğrenme sürecindeki birey, ahlak kurallarına uyan hareketleri benimserken suç sayılan davranışlardan bazılarını da öğrenmiş olur(Dönmezer, 1994: 345).

Suçun, sosyal öğrenimle gerçekleşmesi bir çok açıdan kabul görse de bu durum ilk suçların nasıl meydana geldiğini açıklamada yetersiz kalmaktadır.

1.4.4.2.2. Kontrol Teorileri

Kontrol teorisinin özünde uyum kavramı vardır. Sosyal kontrol teorisinde suçluluk, bireylerin toplumsal uyum kavramını kullanarak analiz edilir ve bu da kontrol teorisinin fonksiyonalistlikten önemli ölçüde etkilendiğini açıklar(Kızmaz, 2005:165).

Kontrol teorisinin temeli, birey toplumla güçlü şekilde bağlıysa suç oranını azalacağına, bağların zayıf olması durumunda ise suç oranlarının artacağına dayanmaktadır(Bal, 2008:257-258).

1.4.4.2.3. Etiketleme Teorileri

Etiketleme teorisi, diğer teorilerin suçluluğa yaklaşımlarıyla ayrılmaktadır. Diğer teoriler, bireyin suç işlemesinin sebebini sorgularken,etiketleme teorisinde, bireylerin bazı davranışlarındaki sapmanın nedeni incelenmektedir (Marshall, 1999:212).

Becker içi sapıcı davranış gösteren bireyler iki şekildedir;

1. Etiketleyenler kitle etiketlenen kişiyi devamlı olarak izler ve etiketlemeye devam eder.
2. Etiketlenen birey bu sapmışlığı durumu kabullenir ve sapmış davranışlarını devam ettirir. İki durumda da suçluluk devam eder(Sokullu Akıncı, 1999).

1.4.4.3. Sosyal Çatışma Teorileri

1.4.4.3.1. Marxist Düşünce ve Çatışma Teorisi

Hali hazırda olan sosyal düzen ve adalet düzeni, tamamıyla güçlü sınıfın kontrolünde olup zayıf olanları sömürmektedir. Böyle bir ortamda zayıflar kendilerini korumak adına sömürenlere karşı, güçlü kesim de sahip oldukları konumu kaybetmemek adına çabalar. Fazlaca suç işlenmesinin sebebi budur. Kapitalist düzenin suçu meydana getirdiğini söylemektedirler. Ayrımcılıktan sıyrılarak ve eşit davranarak bunun önüne geçilebilir(Dolu, 2010: 419).

Marx çatışmayı toplumdaki kaynakların azlığı sonucu dağılımda olan eşitsizlikten meydana çıktığını ve bu eşitsizliklerin güçlü ve güçlü olmayan sınıflar arasında çatışma çıkaracağını söylemiştir(Burkay, 2008: 12).

1.4.4.4. Feminist Teoriler

Feminist teorilerine göre; diğer teorilerin gözden kaçırdığı, diğer teorilerin toplum içindeki cinsiyet faktörünün etkisini geri planda tutmalarıdır. Feminist teorilere göre, kadın ve erkek arasındaki fiziksel kuvvet farklılığı sınıf, ırk ve yaş farklılığı gibi önem taşımaktadır(İçli, 2004:139).

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL AĞ ANALİZİ

2.1. Sosyal Ağ Analizi

Sosyal ağ analizi (Social Network Analysis), bütün olayları bir ilişki düzeyinde ağlar olarak görebilme imkanı sunmaktadır. Gözle görülmeyen ilişkiler sosyal ağ analizi yardımıyla görselleştirilerek yeni ve farklı bilgiler edinmemizi sağlar. Böylelikle düzensiz verilerden işe yarar bilgiler elde etmiş oluruz. Sosyal ağ analizi, ağ oluşumunu istatistiksel biçimde modellemeyi, görselleştirmeyi ve betimlemeyi amaçlar (Marijtje, 2006).

Sosyal ağ analizi, örgütler arası ilişkilerin boyutunun ölçümünde, bir ağ içindeki bir örgütün ne derece etkili bir sosyal ağ yapısı oluşturabildiğinin bulunmasında kullanılan bir analiz yöntemidir (Borgatti ve Cross, 2003).

Sosyal ağ analizi, sosyal ilişkilerin görsel ve sayısal analizlerinin saklı kalmış yapılarını ortaya çıkarmak ve çıkan sonuçları yorumlamak için kullanılan bir yöntemdir. Bu sayede unsurlar arası bilinmeyen karmaşık yapıdaki sosyal ilişkiler sosyal ağ analizinin sunduğu istatistiksel ağ yöntemleriyle analiz edilmektedir.

2.1.1. Sosyal Ağ Analizi ile İlgili Çalışmaların Özellikleri

Sosyal ağ ile alakalı yapılan araştırmaların özellikleri şu şekilde açıklanmaktadır (Freeman, 2004):

-Farklı yapıların ve yapısal genel konumların ne şekilde olduğu tespit edilmektedir

- Sosyal yapıyı oluşturan aktörlerin birbirlerinden farklı olan yapısal pozisyonlarının incelenmektedir.

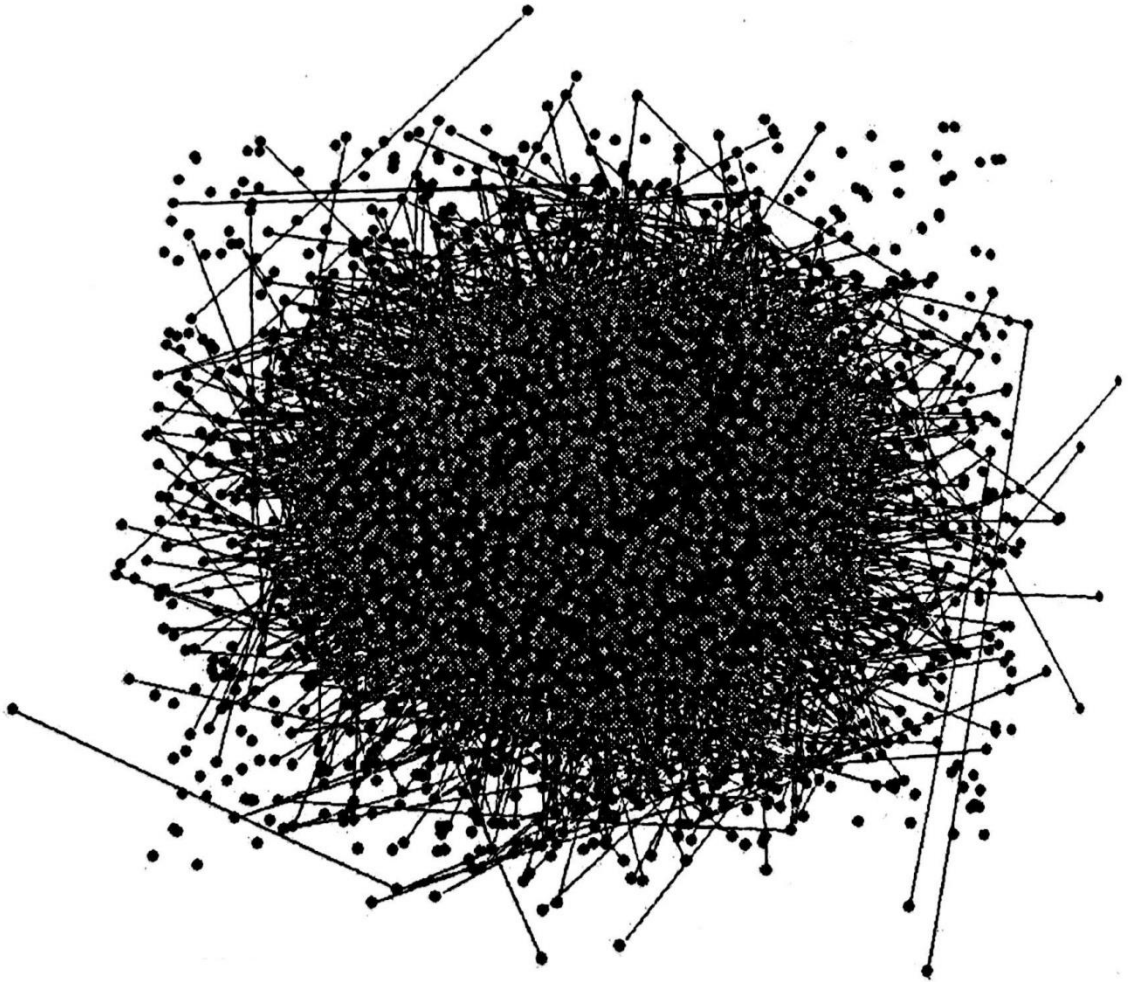
-Sosyal bağlarda bulunan aktörlerin aktörleri daha sıkı bağlardan oluşan kümelere bölmesi analiz edilmektedir.

-Sosyal yapının bağlarının desenlerinin belirtilmesi ve bu desenleri göstermek adına grafikleri kullanılmaktadır.

-Matemetiksel modeller kullanılarak sosyal yapının bağlarının desenlerini ortaya çıkarılmaktadır.

2.1.2. Ağ Kavramı ve Ağ Teorisi

Ağ kavramında; düğümler ve bunlar arasındaki bağlantılar ağı oluşturmaktadır. Ağ yapısı, en az iki düğümlle ilişkili olarak başlayıp daha fazla sayıda düğümden oluşabilir. Matematikte çizge kuramında (graph theory) ;düğümler köşe(vertex), düğümleri bağlayan yönsüz doğrular ise kenar(edge) ve yönlü doğrular yönlü kenar (directed edge) olarak adlandırılır. (Gürsaka, 2009: 69)

Şekil 2.1. 2752 düğümlü bir ağ (Gürsaka, 2009: 68)

Şekil 3.1. incelendiğinde noktaların (düğümlerin) kişileri, kentleri, kurumları gösterdiğini ve düğümler arasındaki çizgiler ile bunlar arasındaki bağlantı kurulduğunu düşünelim. Ağın merkezindeki bağlantıların yoğun olduğu, çevredeki düğümlerin bağlantılarının az olduğu ya da hiç olmadığı görülmektedir (Gürsaka1, 2009: 68)

Ağ teorisi bilim dalları içinde yaygın bir yöntemdir. Özellikle sosyal bilimlerinde ağ teorisi sıklıkla kullanılmaktadır ve karşımıza “sosyal ağ” kavramını çıkarmaktadır. Ağ teorisi aktörler ve aktörler arasındaki ilişkileri görsel olarak açıklamaktadır.

Ağ biliminin amaçlarını şöyle sıralanabilir(Gürsaka1, 2009:49-50):

- Ağları tasarlayıp, sentezlerini yapmak için gerekli tekniklerin kullanılması
- Çok büyük ağların analizi ve modellenmesinde gerekli araçların ve kavramların üretilmesi
- Ağların mimari yapısı ve ağların fonksiyonu arasındaki ilişkinin daha net anlaşılması
- Ağ biliminde gerekli matematiksel yapının geliştirilmesi
- Ağlarla alakalı deneylerin ve ölçümlerin yapılması
- Ağların güvenilirliğinin ve ağların direncinin analiz edilmesi

2.1.3. Ağ Ölçüleri

2.1.3.1.Yoğunluk

Düğümler arasındaki bağlantıların yoğunluğu veya bağlantıların seyrekliği de ağın bir özelliğidir. Yoğun (dense) bir ağ veya bu ağın çizgesi, bağlantı sayısının maksimum bağlantı sayısına yakın olduğu ağ veya çizgedir. Buna karşılık, az sayıda bağlantısı olan ağlara veya çizgelere ise seyrek (sparse) olarak adlandırılmaktadır (Gürsaka1, 2009:76).

Ağların potansiyel tespiti yoğunluk ile yapıldığından, potansiyel artırma yolunda yoğunluktan faydalanılmaktadır.

2.1.3.2. En Kısa Patika ve Çap (Geodesic, Diameter)

Büyük ağlarda birçok patika bulunmaktadır. Patikalar iki düğüm arasındaki uzaklığın hesaplanmasında kullanılmaktadır. İki düğüm arasında en kısa patikaya birden

fazla kez rastlanabilmektedir. Bir ağdaki düğümlerin arasında bulunan en kısa yol en kısa patikadır. (Wasserman ve Faust, 1994, 110-111). Bir ağın çapı (diameter) ise, ağdaki bütün düğüm çiftlerinin arasındaki en kısa patikaların en uzun olanıdır.

2.1.3.3. Merkezilik(Centrality)

Merkezilik kavramı ile prestij, güç ve önem gibi kavramlar ölçülebilmektedir. Bu nedenle merkezilik kavramı ağ araştırmaları için oldukça önemlidir.

Merkezilik, hem bir ağın her bir düğümü için (local), hem de ağın tümü için (global) ölçülebilir. Bazı kaynaklar tarafından bu ayrım lokal ve global ölçüler olarak adlandırılır. Ayrıca sosyal ağ analizi kapsamında bir ayrım daha yapılarakyönsüz doğrular için “merkezilik kavramı” ,yönlü doğrular için prestij (prestige) kavramı kullanılabilir. Prestij kavramı, giden yönlü doğrular için etki (influence) buna karşılık gelen yönlü doğrular için destek (support) adını alır. Askerlere emir veren komutanın etkisinden bahsedilirken, çok oy alan bir aday için destekten bahsedebiliriz (Gürsakal, 2009: 91).

Derece Merkeziliği:

Derece merkeziliğinin amacı, sosyal ağ yapısı içerisindeki en belirgin aktörün belirlenmesidir. Bunun belirlenmesi için aktörlerin arasındaki bağlantıların derecesi ölçülmektedir. Merkezliği yüksek olan aktörler ağda daha aktif ve ağdaki diğer aktörlere göre daha fazla bağlantıya sahip olmaktadır.

En basit ölçü ile bir düğüm, diğer düğümlerle birçok bağlantıya sahip ise bu düğüm ağda merkezi bir konumdadır(Gürsakal, 2009: 92).

Derece merkeziliği yüksek olan aktör, diğer aktörler tarafından bilginin merkezi olarak görülmektedir. Bu aktör ağ içerisindeki diğer aktörlere göre ağın merkezi konumunda bulunmaktadır (Knoke & Yang, 2008: 65).

Yakınlık Merkeziliği:

Yakınlık ağdaki bir aktörün diğer aktörlere, doğrudan ya da dolaylı olarak yakınlığının derecesidir. Düğümler arası bağlantıların zayıf (weak) veya kuvvetli (strong) olması yakınlık ölçüsüyle ölçülebilir (Gürsakal. 2009: 93).

Bir aktörün ağ içerisindeki aktörlerle arasında bulunan yollar ne ölçüde kısaysa, o aktörün yakınlık merkeziliği değeri o derece yüksektir (Wasserman & Faust, 1994: 184).

Arasındalık merkeziliği:

Bir düğümün, doğrudan bağlantılı olmayan diğer düğümlerle ne derece doğrudan bağlantı içinde olduğunu göstermektedir. Başka bir anlamda, ne derece aracı görevi gördüğünü göstermektedir. Bir bireyin yüksek derecedeki arasındalığa sahip olması o bireyin, bağlantısız ağlar arasında köprü görevi görerek koordinasyon rolü oynayabileceğini göstermektedir (Gürsaka, 2009: 94)

Arasındalık merkeziliği ile bir düğümün; ağ içerisindeki diğer aktörleri arasında ne derece köprü görevi gördüğü, aktörler arasında ne derece iletişimi sağladığı açığa çıkarılabilmektedir (Bogard, 2012).

2.2. Ağ Türleri

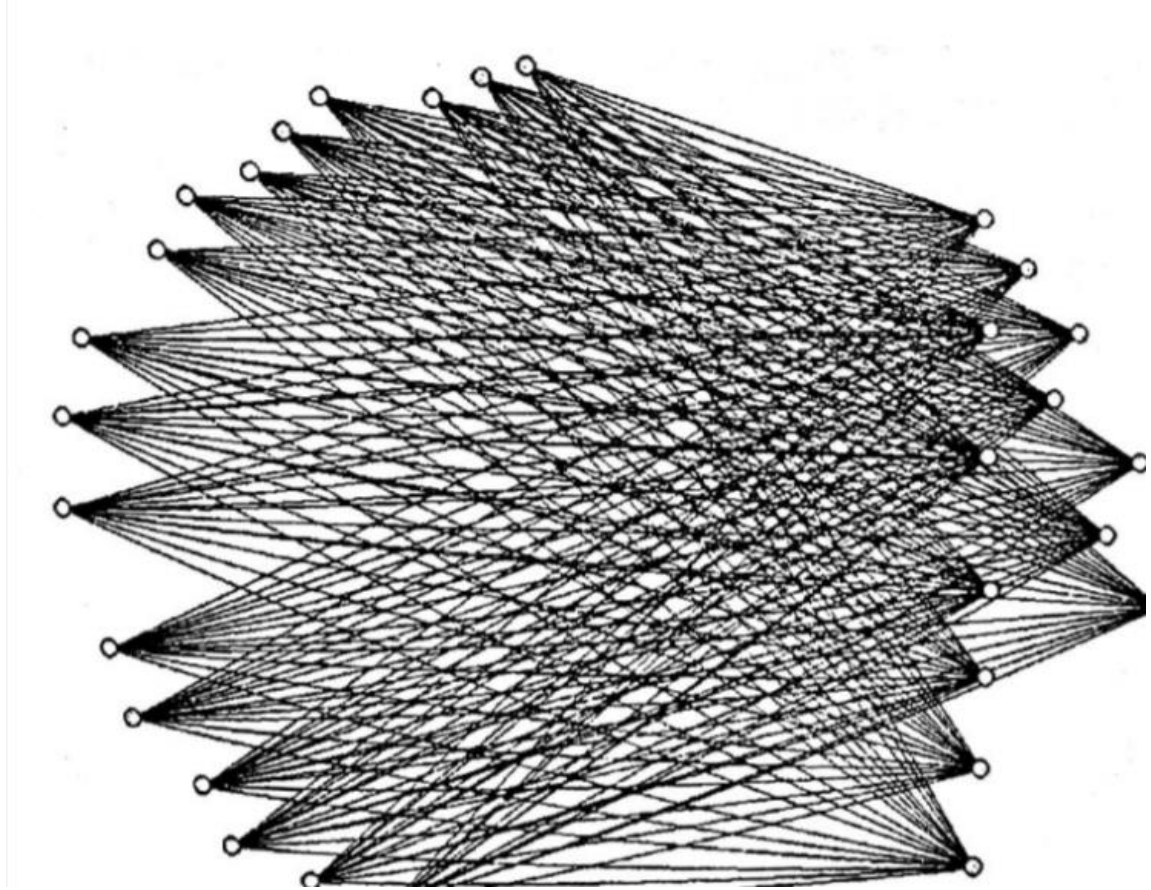
Ağların türleri ve özelliklerinin ağ biliminde ilgi alanı olmasının sebebi, “ağların türlerini ve yapılarını bilirsek davranışlarını daha iyi kestirebiliriz” düşüncesidir. Erdös ve Renyi’nin çalışmalarından başlanıp, Watts- Strogatz ve ardından Barabasi’nin çalışmalarına kadar uzanan bu konuda sayıca çok fazla araştırma yapılmıştır (Gürsaka, 2009: 129)

2.2.1. Tek Modlu ve İki Modlu Ağlar

Sosyal ağ analizinde, tüm ağ yapıları içinde en önemli ağ özelliği ağın tek modlu ya da iki modlu olmasıdır. Diğer bütün yapısal ağ türlerine sahip olan ağlar da özünde tek ya da iki modlu ağlardır. Ağ yapısı içerisindeki yapısal değişkenlerin ölçüldüğü varlıklar setleri “mod”dur. (Wasserman ve Faust, 1994:35).

Ağlar hakkında yapabileceğimiz ilk ayırım ağın tek mi ya da iki modlu mu sorusuyla alakalıdır. Ağın düğümleri, kesişimsiz iki başka kümeye ayrılıyorsa bu tür ağlara “iki modlu ağlar” ve bunların çizgelerine de iki modlu çizgeler denilmektedir (Gürsaka, 2009: 130). Ağ araştırmalarında en sık rastlanan ağ tipi tek modlu ağlardır, tek modlu ağların içinde tek tip aktör ve tek tip ilişki bulunur.

İki modlu ağlar için örnek olarak, tüketicilerin bir marketten yaptıkları alışverişte satın alınan mallar verilebilir. Tüketiciler birinci küme, satın alınan mallar ise birinci küme ile kesişimi olmayan farklı, ikinci bir kümedir. Yine bu yapıda bir ağda, bir tüketiciden başka bir tüketiciye olan bağlantının veya satın alınan bir maldan diğer bir mala olan bağlantının bir önemi bulunmamaktadır (Gürsaka1, 2009:130).

Şekil 2.2. Tam ve iki modlu bir çizge (Gürsaka1, 2009:131)

2.2.2. Rassal Ağlar

Paul Erdös ve Alfrey Renyi adındaki iki matematikçi, düğümler ve düğümler arasındaki bağlantılardan meydana gelen ağlar için rassal bir model öne sürdü. Öne sürülen modele göre, her düğümün başka bir düğümle bağ kurma ihtimali eşit ve kurulan bağlar rassal süreçte oluşmaktadır. Erdös ve Renyi, “şüphe yok ki birisi böyle gerçek bir durumu açıklamayı hedeflerse, bütün bağlantıların eşit olasılıklı olduğu hipotezi daha gerçekçi olan bir hipotezle yer değiştirmelidir” derken aslında onların öne

sürdükleri hipotezin çokta gerçekçi olmadığıнын farkındaydılar. Buna rağmen onların öne sürdükleri rassal ağ modeli daha sonraları ağ kuramında bir tür ölçüt işlevi görmüştür(Gürsakal,2009: 132).

2.2.3. Küçük Dünya Ağları

Küçük dünya ağlarında düğümlerden her birine birkaç sıçrama veya birkaç adımda ulaşılabilir. Bu ağların özellikleri arasında düşük ortalama en küçük patika uzunlukları ve yüksek tabakalanma katsayıları bulunur(Gürsakal, 2009:142).

Watts ve Strogatz için küçük dünya ağlarının özellikleri aşağıdaki gibidir(Gürsakal, 2009:144):

- Büyük heterojen ağlar
- Ortalama patika uzunlukları az (2-4)
- Altçizgiler arası bağlar yoğun ve tabakalanma katsayıları büyük
- Ağın yoğunlukları düşük
- Ağ içinde çok fazla iki ya da tek tönlu bağlantı yok
- Tam bağlantılı ile rassal ağ arasında bir yerde

2.2.4. Ölçekten Bağımsız Ağlar

Bir stokastik süreçte istatistiksel özellikler, o sürecin bütün toplulaştırma düzeylerinde değişmezse, o stokastik süreç ölçekten bağımsızdır. Ölçekten bağımsızlık ya da kendine benzerlik, sürecin bir parçasına zoom yapılıp bakıldığında veya uzaklaşıldığında, sürecin ölçekten bağımsız şekilde aynı kalmasıdır. Ölçekten bağımsızlık, ağ yapısının küçüklü –büyüklü ölçeklerde kendi kendine benzerliğini, ağ yapısının topolojik şekilde değişmezliğini, derece dağılımının kuvvet yasası çerçevesinde uygunluğunu içerir. Ağ içerisinde az sayıdaki düğümün çok sayıdaki bağlantı içermesi, çok sayıdaki düğümün az sayıdaki bağlantı içermesi aynı şekilde kuvvet yasasıdır(Gürsakal, 2009:123).

2.3. Sosyal Ağ Analizinde Kullanılan Programlar

Sosyal ağ analizinde Pajek, Gephi, UCINET, NodeXL gibi programlar kullanılmaktadır.

Pajek:

Pajek uygulaması ile büyük bir ağ yapısını daha küçük ağlara ayırtırmak, kullanıcıya güçlü görselleştirme sağlamak ve çok büyük ağlar analizinde algoritmalar geliştirmek mümkündür.

Bu programın en temel amacı büyük bir ağ yapısını kendisinden daha küçük ağ yapılarına ayırarak daha iyi ve kapsamlı inceleme sunmak ve çok büyük ağların analizini yapmaktır.

Gephi:

Gephi, karmaşık ve büyük veri setleriyle çalışabilen ve görselleştirmeler için sahip olduğu 3D oluşturma motoruyla farklı olanaklar sunabilen bir programdır.

NodeXL:

Bu program ile sosyal ağlardan veri çekerek sosyal ağ analizi yapılmaktadır. Ayrıca kelime bazlı arama yapılmasını sağlayan bir programdır.

UCINET:

Ağ içerisindeki ilişkileri görselleştirmeyi sağlayan Netdraw programı, UCINET programının içinde çalışmaktadır. Ayrıca Netdraw programını indirmekte mümkündür. UCINET çok güçlü matrislerin analizinde kullanılmaktadır. UCINET programı ile istatistiksel verilerin elde edilmesi haricinde merkezilik ölçümleri yapılmaktadır.

Birçok alanda kullanılan sosyal ağ analizi güvenlik alanında da kullanılmıştır. UCINET programı yardımıyla Saddam Hüseyin'in yakalanma sürecinde sosyal ilişkilerinin incelenmesinde etkin rol almıştır. Bu olay ile birlikte program daha çok dikkat çekmiştir ve sosyal ağ analizlerinin birçoğunda kullanılmaya başlanmıştır.(Reed ve Segal, 2006; Akt: Güzeller ve diğerleri,2016).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE BULGULAR

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada uyuşturucu suçuna karışmış şüpheliler, kendi arasında tanışıklık durumlarına göre sosyal ağ analizi yardımıyla incelenmiş, şüpheliler arasındaki ilişki düzeyleri ölçülmüş ve oluşturulan sosyal ağın yapısı incelenmiştir.

Gürsakal (2009), sosyal ağ analizi kullanarak aşağıdaki soruların cevabının bulunabileceğini belirtmiştir:

- Herhangi bir düğümün genel ağ yapısı içinde ne derecede bağlantılı olduğunu
- Herhangi bir düğümün ağdaki önemini
- Herhangi bir düğümün ne derece merkezi olduğu
- Ağdaki bilginin ne şekilde aktığı

Yukarıdaki sorular tez çalışmasının üzerinde durduğu sorularla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple tez çalışmasında sosyal ağ analizi yöntemi kullanılmaktadır.

Sosyal ağ analizi yardımıyla sosyal ağ içerisindeki kişilerin etkileşimlerini görselleştirmek ve ağ yapılarını çıkarmak mümkündür. Bu görseller ve ağ haritaları 1992’de geliştirilen UCINET programının içinde bulunan Netdraw programıyla oluşturulmaktadır. Sosyal ağ analizi bize oldukça gerçekçi sonuçlar vermektedir. Girilen verilerden elde edilen sonuçların gerçeğe yakınlığı çalışmamız için önem taşımaktadır.

Bu çalışma çerçevesinde, suça karışmış şüphelilerin sosyal ağ analizi yöntemi ile merkeziliğine ve yoğunluğuna bakılmıştır. Çıkan sonuçlarla suç kapsamındaki şüphelilerin aralarındaki iletişim yoğunluğu, merkezilik dereceleri ve şüphelilerin sosyal ağ yapısının içindeki rolleri ortaya koyulmuştur.

3.1.1. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri, uyuşturucu suç kapsamında incelenen 33 şüphelinin ifadelerinden toplanmıştır. Alınan ifadeler sonucu 33 şüpheliden kimin kiminle

ilişkide olduğu matris olarak hazırlanmıştır. Bu matris Excel programında bitişiklik matrisleri şeklinde oluşturulmuştur. Aktörlerin bir diğeriyle ilişkisi varsa 1, ilişkisi yoksa 0 değerini almaktadır. Aktörler K1, K2, K3,...,K33 olarak isimlendirilmişlerdir. İsimlendirilen veriler 34x34 matrise yerleştirilmiştir. (Tablo 3.1. Araştırma Verilerinin Matrisi)

Tablo 3.1. Araştırma Verilerinin Matrisi

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K20	K21	K22	K23	K24	K25	K26	K27	K28	K29	K30	K31	K32	K33		
K1	0	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
K2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
K3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
K4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
K5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
K6	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K7	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K8	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K9	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K10	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K11	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	
K13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K17	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	1	0	1	
K18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K19	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K20	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K21	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K22	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K23	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	
K24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	
K25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	
K26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	
K27	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	
K28	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	
K29	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K31	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K32	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K33	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0

3.1.2. Verilerin Analizi

Sosyal ağ analizi, görülmesi mümkün olmayan ilişkileri ağ yapıları oluşturup görselleştirerek birçok alana katkı sağlayan bir analiz yöntemidir. Sosyal ağ analizi ile sosyal yapı içindeki aktörlerin ilişkilerini ve zamanla bu ilişkilerin değişimlerini görmek mümkündür. Ağdaki aktörlerin birbirine nasıl ve ne derece etki ettiği yine sosyal ağ analizi yoluyla açıklanmaktadır. Sosyal ağ analizini gerçekleştirmek için çeşitli sosyal ağ analizi programları vardır. Sosyal ağ analizini yaparken yapılmak istenen araştırmaya en uygun analiz programı seçilmektedir. UCINET 6 programı çok değişkenli istatistik sonuçlar sunabilen ve oldukça güçlü veri matrisi oluşturabilen bir programdır.

Bu araştırmadaki veriler sosyal ağ analizi ile yoğunluk ve merkezilik ölçümleri yapılmış ve ağ grafikleri oluşturulmuştur.

Araştırmanın bu bölümünde, sosyal ağ analizi yöntemiyle araştırmanın amacını oluşturan soruların cevabını bulmak adına yoğunluk, derece merkezilik, arasındalık ve yakınlık ölçüm sonuçları ile ağda bulunan aktörlerin rollerine ilişkin bulgular incelenmiştir.

3.2. Bulgular

3.2.2. Yoğunluk Ölçümüne İlişkin Bulgular

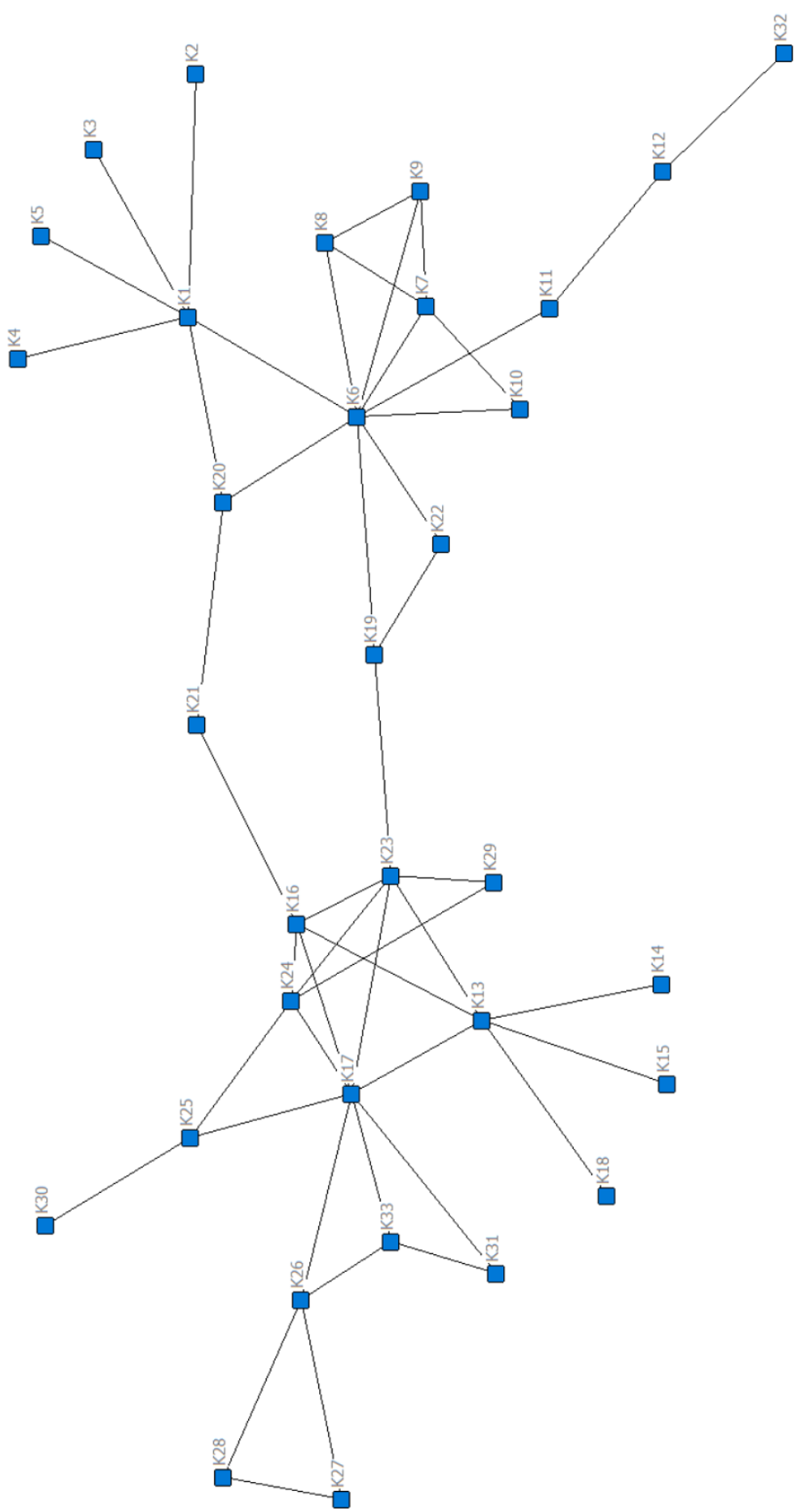
Ağın yoğunluk ölçümü Tablo 3.1'den elde edilen verilerle elde edilmiştir. Elde edilen bulgular ağdaki şüphelilerin ilişki yoğunluğunu göstermektedir.

Tablo 3.2. Şüphelilerin İlişki Yoğunluğuna göre İlişki Yoğunluğu

Yoğunluk	Toplam Bağ sayısı	Standart Sapma
0,093	98	0,290

Tablo 3.2'ye göre toplam bağ sayısı 98'dir ve bu bağ sayısı doğrultusunda ağın yoğunluğu 0,093'tür ($ss = 0,290$). Ağ yapısı içinde meydana gelebilecek ağların sadece % 9'u ağ içerisindedir. Araştırmada 33 kişinin varlığı söz konusu iken elde etmiş olduğumuz yoğunluğun düşük düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Bu demektir ki ağdaki temel birkaç şüpheli dışında diğer kişilerin bir diğerini tanıma düzeyi de düşüktür.

Şekil 3.1'de ağ yapısının genel görünümlü ağ haritası gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Ağ Yapısının Genel Görünümü Ağ Haritası

3.2.3. Ağın Derece Merkezilik Ölçüm Bulguları

Şüphelilerin oluşturduğu ağın derece merkezilik ölçümüne ait bulgular Tablo 3.3’de gösterilmiştir.

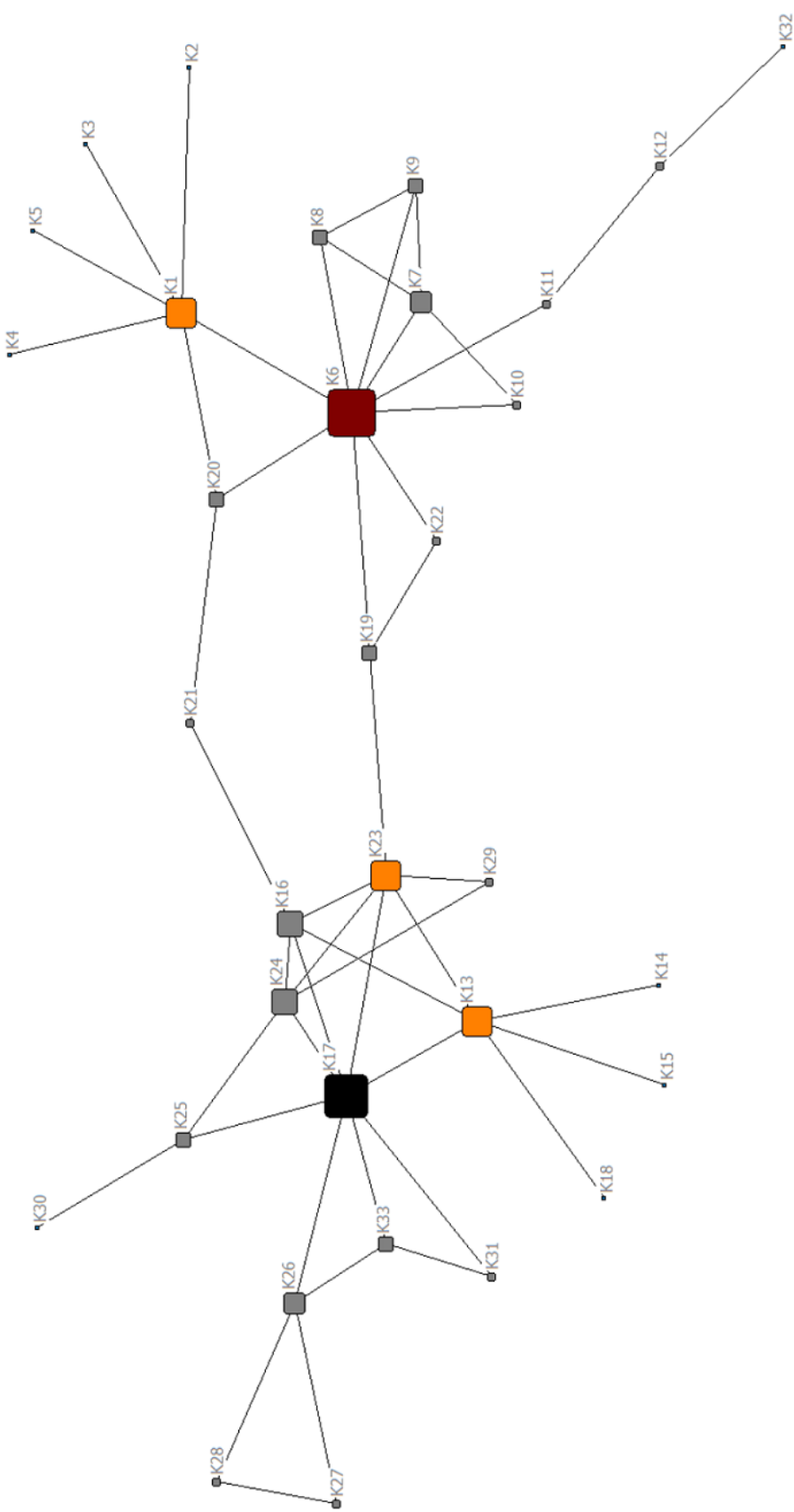
Tablo 3.3. Ağın Derece Merkezilik Ölçüm Bulguları

Şüpheli	Derece	Norm Derece
K6	9	0,281
K17	8	0.250
K1	6	0.188
K13	6	0.188
K23	6	0.188
K16	5	0.156
K24	5	0.156
K7	4	0.125
K26	4	0.125
K8	3	0.094
K9	3	0.094
K19	3	0.094
K20	3	0.094
K25	3	0.094
K33	3	0.094
K10	2	0.063
K11	2	0.063
K12	2	0.063
K21	2	0.063
K22	2	0.063
K27	2	0.063
K28	2	0.063
K29	2	0.063
K31	2	0.063
K2	1	0.031
K3	1	0.031
K4	1	0.031
K5	1	0.031
K14	1	0.031
K15	1	0.031
K18	1	0.031
K30	1	0.031
K32	1	0.031

Tablo 3.3 ele alındığında, K1-K33 arası aktörlerin bağlantı sayıları 9 ile 1 arasında değiştiği görülmektedir. Tabloya göre ağ içinde en yüksek dereceli merkezi aktörler K6 ve K17 iken en düşük dereceli merkezi aktörler K2, K3, K4, K5, K14, K15, K18, K30 ve K32'dir. Ağ içerisindeki en yüksek dereceli aktörler ağ yapısında belirgin ve etkindirler. K6 ve K17 yüksek dereceli merkezi aktörlerin diğer aktörlerle bağlantı sayısının yüksek olması nedeniyle diğer aktörlere kıyasla daha iyi konumda oldukları görülmektedir. Fazla bağlantıya sahip olmaları nedeniyle ağın geneline ulaşma açısından avantajlı bir konumda bulunmaktadır.

K6 kişinin Tablo 3.3'de belirtilen 9 derece değeriyle ağdaki diğer kişilere kıyasla bağlantı sayısının iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

Derece merkeziliği sonuçları doğrultusunda aşağıdaki Şekil 3.2 oluşturulmuştur. Derece merkeziliği yüksek olan aktörler sırasıyla kırmızı, siyah ve sarı olarak gösterilmektedir. Şekil 3.2 incelendiğinde önemli bir merkezileşmenin sıklıkla olmadığı görülmektedir. Bunun sebebi olarak ağ içerisindeki bütün aktörlerin ağda fazla aktif olmadığı söylenebilir. Şekil 3.2'de gösterilen ağ haritasıyla derece merkeziliği yüksek olan aktörlerin ağda daha merkezi konumda olduğu görülmektedir.

Şekil 3.2. Derece Merkezliği Sonuçlarına İlişkin Ağ Haritası

3.2.4. Ağın Arasındalık Merkezliliği Ölçüm Bulguları

Şüphelilerin oluşturduğu ağın arasındalık merkezliliği ölçüm bulguları Tablo 3.4’te gösterilmektedir.

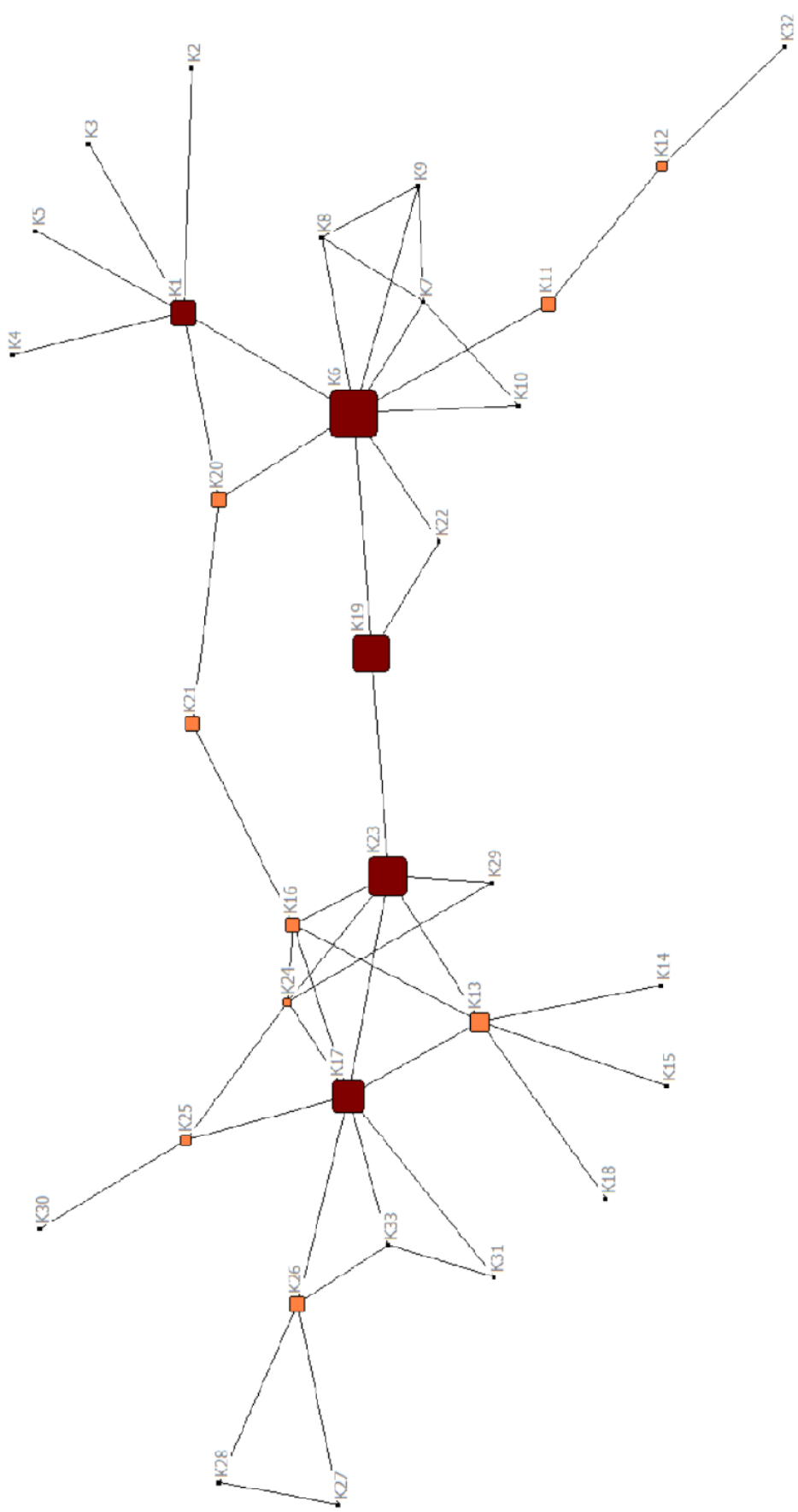
Tablo 3.4. Ağın Arasındalık Merkezliliği Ölçüm Bulguları

Şüpheli	Arasındalık	Norm Arasındalık
K6	244.833	49.362
K23	194.000	39.113
K19	183.333	36.962
K17	164.833	33.233
K1	118.000	23.790
K13	90.000	18.145
K16	63.500	12.802
K26	60.000	12.097
K11	60.000	12.097
K21	56.667	11.425
K20	56.000	11.290
K12	31.000	6.250
K25	31.000	6.250
K24	25.333	5.108
K33	1.500	0.302
K7	1.000	0.202
K2	0.000	0.000
K14	0.000	0.000
K18	0.000	0.000
K4	0.000	0.000
K3	0.000	0.000
K22	0.000	0.000
K15	0.000	0.000
K8	0.000	0.000
K5	0.000	0.000
K10	0.000	0.000
K27	0.000	0.000
K28	0.000	0.000
K29	0.000	0.000
K30	0.000	0.000
K31	0.000	0.000
K32	0.000	0.000
K9	0.000	0.000

Tablo 3.4’e bakıldığında ağdaki aktörlerin arasındalık merkezilik değeri 0 ile 244.833 arasında değışiklik göstermektedir. Tablo 3.4’e göre değeriendirme

yapıldığında K26, K23, K19, K17 ve K1'in ağdaki diğer aktörlere kıyasla oldukça yüksek bir arasındalık merkeziliğine sahiptirler. K2, K14, K18, K4, K3, K22, K15, K8, K5, K10, K27, K28, K29, K30, K31, K32 ve K9'un arasındalık merkezilik değerlerinden yolda çıkarak bu aktörlerin en düşük aktörler olduğu görülmektedir. Arasındalık merkeziliği ölçüm değerleri minimum 0 iken maksimum 244.833'tür. Yani ağdaki aktörler arasındaki arasındalık merkezilik değerleri oldukça değişkenlik göstermektedir. Arasındalık ölçüsü yüksek olan şüpheliler ağ yapısı içerisinde bağlantıyı sağlayan kişiler oldukları görülmektedir. Arasındalık değeri yüksek olan kişiler birbirleriyle ilişki olmayan kişiler arasında aracılık yapmaktadırlar. Bu kişilerin suçun dağılımında etkili kişilerdir ve bu kişilerin ağdan ayrılması sonucunda diğer kişiler arasındaki iletişim kopabilir.

Şekil 3.3'de yüksek arasındalık merkeziliğindeki aktörler ve düşük arasındalık merkeziliğindeki aktörler gösterilmiştir. Kırmızıya boyanan aktörler ağdaki en yüksek arasındalık merkeziliğindeki aktörlerdir.

Şekil 3.3. Arasındalık Merkeziliğine İlişkin Ağ Haritası

3.2.3. Ağın Yakındalık Merkeziliği Ölçüm Bulguları

Şüphelilerin oluşturduğu ağın yakındalık merkeziliği ölçüm bulguları Tablo 3.5’te gösterilmektedir.

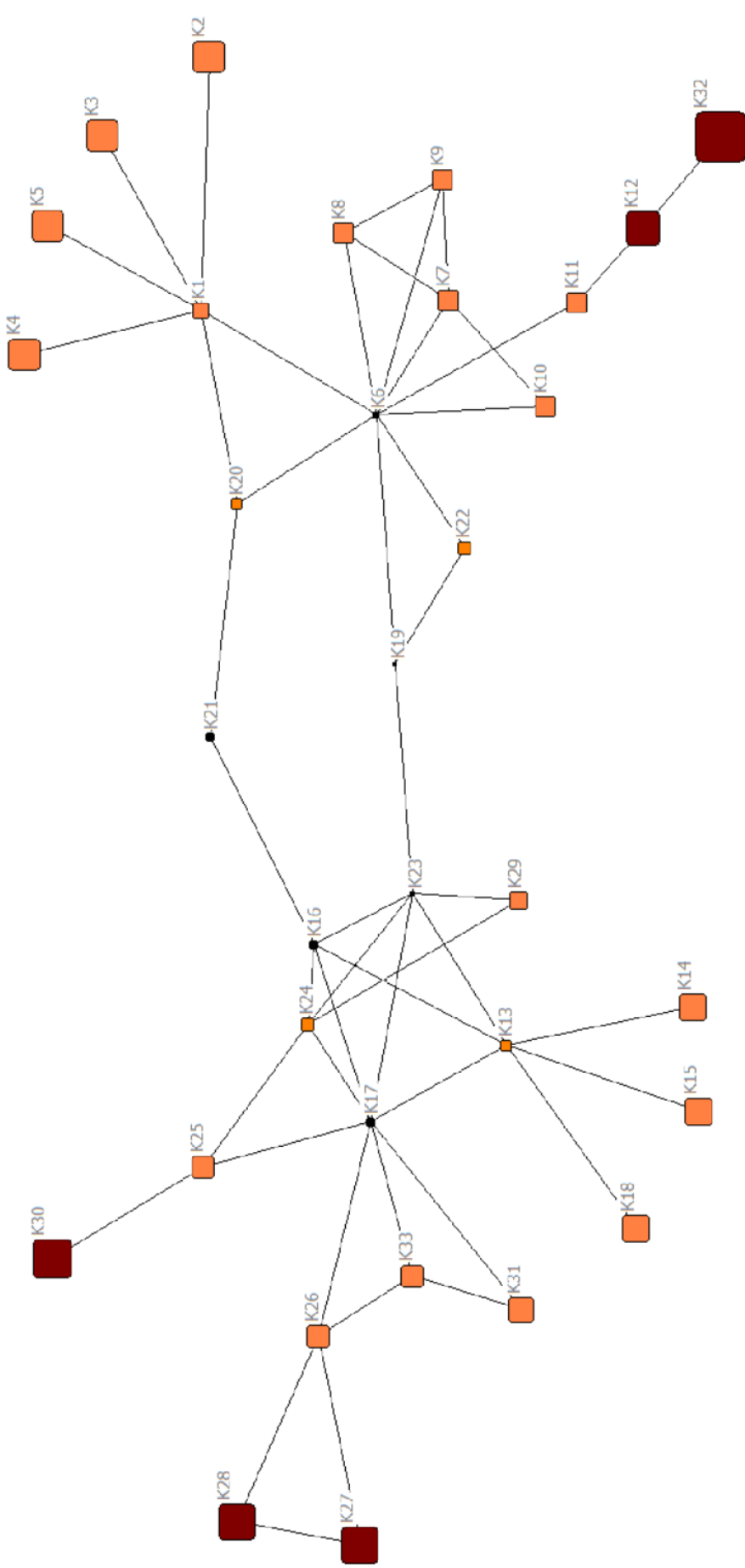
Tablo 3.5. Ağın Yakındalık Merkeziliği Ölçüm Bulguları

Şüpheliler	Uzaklık
K32	171.000
K30	148.000
K27	146.000
K28	146.000
K12	140.000
K2	135.000
K3	135.000
K4	135.000
K5	135.000
K18	126.000
K14	126.000
K15	126.000
K31	120.000
K33	117.000
K25	117.000
K26	116.000
K10	114.000
K8	113.000
K9	113.000
K7	112.000
K11	111.000
K1	104.000
K22	98.000
K24	98.000
K13	95.000
K20	93.000
K21	92.000
K16	90.000
K17	90.000
K6	84.000
K19	82.000
K23	81.000

Tablo 3.5’te görülen uzaklık değerlerine bakıldığında, ağda en fazla uzaklık değerine sahip aktör yani yakındalığı en az olan aktörler K32 şüphelisi iken ondan sonraki en fazla uzaklık değerine sahip aktörler K30, K27, K28 ve K12 şüphelileridir.

Ağ içindeki en az uzaklık değerine sahip aktörler yani yakınlığı yüksek olan ise sırasıyla K23, K19 ve K6 şüphelileridir. Yakınlık merkeziliği yüksek değerlere sahip aktörlerin uzaklık değerleriyle, düşük değerlere sahip aktörler arasında çok fazla değişkenlik olduğu görülmektedir. Ağ içinde birbirleriyle yakın aktörlerin varlığından söz edilebildiği gibi uzak aktörlerin varlığından da söz edilmektedir.

Şekil 3.4’de gösterilen ağ haritasında yüksek ve düşük yakınlık merkeziliğine sahip aktörler gösterilmektedir. En düşük yakınlığa sahip aktörler kırmızı, en yüksek yakınlığa sahip aktörler siyah ile gösterilmiştir. Yakınlık değeri yüksek olan aktörler ağ yapısının merkeziliğine yakın oldukları görülmektedir. Yakınlık değeri yüksek olan aktörler ağ içerisinde gerçekleşen olaylara hakim olduklarından ve diğer aktörlere erişimi kolay sağladıklarında ağ içerisinde merkezi bir konumdadırlar. Bu aktörler ağ geneline ulaşırken hem doğrudan hem de dolaylı bağlantı kurmaktadır. Bu aktörlerin ağın geneline ulaşmasında aracı kullandıkları görülmektedir.

Şekil 3.4. Ağın Yakınlık Merkeziliğine İlişkin Ağ Haritası

3.2.4. Aktörlerin Ağdaki Rollerinin Değerlendirilmesi

Sosyal ağlar için tanımlanan roller arasında olan yıldız, ağ kontrol modülü ve izole rollerine bulmak için Tablo 3.6 oluşturulmuştur. Şüphelilerin ağ yapısı içindeki rollerinin ve konumlarının belirlenmesi için merkezilik ölçümleri yapılmaktadır. Yapılan bu merkezilik ölçümleri sonucunda bahsedilen aktör roller oluşturulmaktadır. Merkezilik ölçüm sonuçları doğrultusunda en yüksek değerlere sahip olan aktörler Tablo 3.6’da toparlanmıştır.

Tablo 3.6. Yüksek Değere Sahip Merkezilik Ölçüm Değerleri

Merkezilik Ölç.	Aktörler
Derece Merkeziliği	K6, K17, K1, K13, K23
Arasındalık Merkeziliği	K6, K23, K19, K17, K1
Yakındalık Merkeziliği	K23, K19, K6

Ağdaki yıldız rol; ağ yapısı içindeki en merkezi konumdaki aktör yıldız role sahiptir. Tablo 3.6’da gösterilen merkezilik ölçümleri sonucunda bu ağ yapısında 3 merkezilik ölçümünde de bulunan K6 ve K23 kişileri yıldız rolde olduğu görülmektedir. Bu kişilerin ağ yapısı içerisinde çok fazla doğrudan bağlantıya sahip oldukları ve bu sebepten dolayı ağ içerisinde oldukça önemli bir konumda olmaktadır.

Ağdaki ağ kontrol modülü; arasındalık merkeziliği ile ağ kontrol modülünün belirlenmesi mümkündür. Tablo 3.6’ya bakıldığında arasındalığı en yüksek aktörler K6, K23, K19, K17 ve K1 olarak belirtilmiştir bu aktörler aynı zamanda ağ kontrol modülleridir. Ağ kontrolündeki kişiler ağ yapısı içerisindeki iletişimin kontrol edilmesinde önemli rol oynamaktadır. Ağ kontrol modüllerinin ağdan ayrılması durumunda ağda bulunan diğer aktörlerin bağlantılarının ortadan kalkabilmektedir.

Ağdaki izole rol; ağ yapısı içindeki en az bağlantıya sahip olan aktörler izole rolündedir. Derece merkeziliği ölçüm bulgularıyla izole rol bulmak mümkündür. Derece merkeziliği en düşük olan aktörler Tablo 3.3’te gösterilen aktörler K2, K3, K4, K5, K14, K15, K18, K30 ve K32 aktörleridir. Bu şüphelilerin ağ içerisinde aktif olmadıkları, diğer şüphelilerle iletişimlerinin kuvvetli olmadığı ve ağdaki varlıklarının önemli bir konumda olmadığı söylenebilmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Bu araştırmada, suç ve suçluya ilişkin uyuşturucu suçundan dolayı ifadesi alınan 33 kişinin sosyal ağ analizi yapılmıştır. Bu çalışmanın asıl amacı, merkezdeki dağıtımı yapan esas suçluları belirlemek ve bu suçluların diğer şüphelilerle aralarındaki ilişki düzeyini sosyal ağ analizi yöntemi ile ölçmektir.

Araştırma kapsamındaki veriler, şüphelilerden alınan ifadelerden birbirleriyle tanışıklık durumlarına göre oluşturulmuştur. Toplanan veriler sosyal ağ analizine uygun şekilde bitişiklik matrisine dönüştürülmüş ve kullanılacak olan UCINET programına aktararak sosyal ağ analizi ölçütleri olan yoğunluk ve merkezilik düzeyleri bakımından analiz edilmiştir.

Tez çalışmasında incelenen yoğunluk ölçümüne ilişkin bulgulara göre, şüphelilerin verdiği ifadeler sonucunda şüphelilerin birbirleriyle olan ilişki yoğunlukları düşük düzeydedir. Ağın genelinde oluşabilecek bağ sayısına göre, çıkan bağ sayısı oldukça düşüktür. Yoğunluğun düşük düzeyde olması sonucunda, ağda bulunan kişilerin tümünün ilişki içinde olmadığı görülmektedir. Sonuç olarak, temeldeki kişilerle diğer kişilerin doğrudan ilişkilerinin olduğu gibi, aracı kişiler yardımıyla dolaylı ilişkilerde kurulduğu gözlenmektedir.

Tez çalışmasında incelenen derece merkeziliği ölçümüne ilişkin bulgulara göre, ağdaki etkinliği yüksek ve ağ içinde merkez konumundaki şüpheliler belirlenmiştir. Bu incelemeye göre, belirlenen kişiler uyuşturucu dağıtımını gerçekleştiren esas kişilerdir. Derece merkeziliği ile aynı zamanda uyuşturucu dağıtımıyla alakası olmayan ve merkeze uzak kişiler de belirlenmiştir. Özetle yapılan bu ölçümle ağ içerisindeki asıl suçlu olan lider kişiler ve ağ içerisindeki izole kişiler belirlenmiştir.

Tez çalışmasında incelenen arasındalık merkeziliği ölçümüne ilişkin bulgulara göre, oluşturulan şüpheli ağı içerisinde uyuşturucu dağıtımını kontrol eden, suçun oluşumunu etkileyen ve dağıtıma aracı olan kişiler ön plana çıkarılmıştır. Arasındalık merkeziliği ölçüm sonucunda oluşan ağa bakıldığında uyuşturucu dağıtımının belirli kişilerin elinde olduğu ve dağıtıma aracı kişilerin olmaması durumunda ağın kopacağı görülmüştür.

Tez çalışmasında incelenen yakınlık merkeziliği ölçümüne ilişkin bulgulara göre, ağ içindeki bütün kişilere en kısa yoldan ulaşma ihtimali yüksek kişiler belirlenmiştir. Belirlenen bu kişiler ağ içerisindeki diğer kişilere uyuşturucu temininde en kısa yoldan ulaşabilmektedir.

Yapılan uygulamalar sonucu elde edilen bütün bulgular derlendiğinde, ağ içerisinde ki yıldız roller, ağ kontrol modülleri ve izole roller belirlenmiştir. Belirlenen yıldız roller ağ içindeki asıl suçlu kişileri hedef göstermektedir. Ağ kontrol modülleri suçun genişlemesinde ve işlenmesinin yayılmasında etkili olan aracı suçluları hedef göstermektedir. İzole roller ise suçlu doğrudan ilgisi olmayan kişileri hedef göstermektedir.

Yapılan tüm incelemeler sonucunda, sosyal ağ analizi yöntemiyle elde edilen sayısal veriler ve oluşturulan ağ haritaları ile suç kapsamında incelenen kişilerin birbirleriyle olan ilişki durumlarına bakılarak merkezdeki asıl suçluları ve suçsuzları ayırt etmenin, aracı kişileri bulmanın mümkün olduğu görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Aslan, Yılmaz, (1991), Hukuka Giriş, Ekin Kitabevi Yayınları, 2. baskı, İstanbul.
- Bal, H. (2008). Hukuk Sosyolojisi (2. Baskı). Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları
- Beccaria, C. (2004). Suçlar ve Cezalar Hakkında. (Çev. S. Selçuk). Ankara: İmge Kitabevi.
- Bogard, Matt (2012), “An Introduction to Social Network Analysis with R and NetDraw”, <http://econometricsense.blogspot.com.tr/2012/04/introduction-to-social-networkanalysis.html>, 17.06.2019.
- Bozkurt, V. (2004). Değişen Dünyada Sosyoloji. Bursa: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Borgatti, Stephen & Cross, Rob (2003), “A Relational View of Information Seeking and Learning in Social Networks”, Management Science, Sayı: 44(4), ss. 432–445.
- Burkay, S. (2008). Teorik Çerçeve ve Suç. Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar Dergisi: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar Sayı: (2)/4.
- Burkay, S. (2008). Teorik Çerçeve ve Suç. Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar Dergisi: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar Sayı: 2/4, 115.
- Cevizci, A. (2000). Felsefe Sözlüğü. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Coşkun, A. (2005). Sosyal Değişme ve Dinî Normlar, İstanbul: Dem Yayınları.
- Demirbaş, T. (2001). Kriminoloji. Ankara. Seçkin Yayıncılık
- Demirbaş, T. (2005). Kriminoloji, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Dolu, O. (2010). Suç Teorileri (Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Dolu, O. (2011). Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji. 3. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Dolu, O., Sözer, M.A., Başbüyük, O., Karakuş, Ö., Geleri, A. ve Uludağ, Ş. (2012). Kriminoloji. (1. Baskı), Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2736
- Dönmezer, S. (1984). Kriminoloji (7. Baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi

- Dönmezer, S. (1994). Kriminoloji (8. Baskı), İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Erkan, Rüstem; Bağlı, Mazhar; Sümer, Faruk Ve Ünver Mahmut, (2002), Sosyal Çevrenin Sokak Çocukluğuna Ve Çocuk Suçluluğuna Etkisi, 1.Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu, Türkiye Çocukları Yeniden Özgürlük Vakfı, Ankara.
- Evcim, H. (2011). Sosyolojik Açıdan Afyonkarahisar İlinde Suç ve Suçluluk: Yaralama ve Cinayet Suçları. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon.
- Freeman, L. C. (2004). The Development of Social Network Analysis: A Study in the Sociology of Science. Vancouver, Canada: Empirical Press.
- Günşen İçli, T. (2013). Kriminoloji. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürkan, Ü. (1994). Hukuk Sosyolojisine Giriş. (Gözden Geçirilmiş 2. Baskı) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gürsakar, Necmi. (2009). Sosyal Ağ Analizi. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Güzeller, O.C., Eser, T. ve Aksu G. (2016). UCINET ile Sosyal Ağ Analizi. (1.baskı). Ankara, Maya Akademi Yayıncılık.
- <https://nurdansezgin.wordpress.com/2016/09/26/suc-ve-suclu-psikolojisi/> (09.04.2019)
- İçli, T. G. (2003). “Toplum, Sosyal Düzen ve Sosyal Düzensizlik”, Sosyolojiye Giriş, (Ed., İhsan Sezai), Ankara: Martı Yayınevi
- İçli, T. G. (2004). Kriminoloji. Ankara: Martı Yayınları
- İçli, T.G. (1998). Kriminoloji. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Kaner, S. (1992). Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 25 (2)
- Kızmaz, Z. (2005). Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme. C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Aralık 2005. Cilt : 29 No: 2
- Knoke, David & Song Yang (2008), Social Network Analysis, Second Edition, London: Sage Publications.
- Korkmaz, A. ve Kocadaş, B. (2006). Toplumsal Sapma, İstanbul: Arı Matbaacılık.

- Marijtje A. Duijin ve Jeroen K. Vermunt, "What Is Special About Social Network Analysis?", *Methodology*, 2006, Vol. 2, s. 2-6.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev.: D. Kömürcü ve O.Akınhay). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Masrhall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü* . (2. Baskı). (Çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Ozankaya, Ö. (1980). *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Polat, Oğuz, (2004), *Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Reed, B. J., & Segal, D. R. (2006). Social network analysis and counter in surgency operations: The capture of Saddam Hussein. *Sociological Focus*, 39(4), 251-264.
- Selçuk, S. (2004). *Beccaria'nın İnsanlığa Bildirisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Scott, J., 2000, *Social Network Analysis A Handbook*, Sage
- Sokullu-Akıncı, F. (1999). *Kriminoloji* , İstanbul: Beta Yayınları.
- Soyaslan, D. (1998). *Kriminoloji (Suç ve Ceza Bilimleri)* (2. Baskı), Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No:526
- Soyaslan, D. (2003). *Kriminoloji*. Ankara: Yetkin Yayınları
- Wasserman, Stanley& Faust, Katherine. (1994). *Social Network Analysis: Methodsand Applications*. Cambridge, UK: Cambridge UniversityPress.
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve Suç*, İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yıldırım, A., (2014). *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16 (Özel Sayı I): 1-7, ISSN: 2147 - 7833, www.kmu.edu.tr
- Yücel, M. T. (2004). *Kriminoloji*. İstanbul: Umut Vakfı Yayınları
- Yücel, M.T. (1973). *Suç ve Ceza Anatomisi*. Ankara: Yarı Açık Cezaevi Matb.